

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Lucie Kubalová

Právní vědomí žáků středních škol na Jesenicku

Olomouc 2020

Vedoucí práce: JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.

Prohlášení

*„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma **„Právní vědomí žáků středních škol na Jeseníku“** vypracovala samostatně, s využitím odborné literatury a pramenů uvedených v seznamu biografických zdrojů“.*

V České Vsi, 20. 4. 2020

.....
Lucie Kubalová

Poděkování

Ráda bych poděkovala JUDr. Zdence Novákové, Ph.D., za podnětné rady a vedení této bakalářské práce. Dále pak vedení zmiňovaných středních škol a žákům, kteří se na výzkumu podíleli.

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 PRÁVO A PRÁVNÍ VĚDOMÍ	8
1.1 Právo	9
1.2 Právní vědomí	11
1.3 Vztah práva, právního vědomí a právního chování	14
1.4 Právní výchova mládeže na středních školách.....	15
2 ŽÁCI STŘEDNÍ ŠKOLY	17
2.1 Charakteristika žáků střední školy	17
3 VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH.....	20
3.1 Stručný vývoj českých středních škol	20
3.2 Kategorie středního vzdělávání.....	22
3.3 Druhy středních škol	23
3.4 Vzdělávací programy v současném školství	24
3.5 Strategie politiky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.....	25
4 SHRUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI.....	27
5 PRÁVNÍ VĚDOMÍ ŽÁKŮ STŘEDNÍCH ŠKOL V PRAXI.....	28
5.1 Determinace středních škol a analýza ŠVP u vybraných oborů	28
5.1.1 Gymnázium Jeseník.....	28
5.1.2 Hotelová škola Vincenze Priessnitze Jeseník	30
5.1.3 Obchodní akademie Jeseník.....	32
5.1.4 Střední odborná škola a Střední odborné učiliště strojírenské a stavební, Jeseník, Dukelská 1240	34
5.2 Cíl průzkumu a stanovení premis.....	36
5.3 Metoda sběru dat.....	36
5.4 Realizace výzkumu	37
5.5 Charakteristika souboru respondentů.....	38
5.6 Metoda analýzy dat	38
5.7 Analýza a interpretace výsledků dotazníkového šetření	38
6 ZHODNOCENÍ CELÉHO PRŮZKUMU A NÁVRHY DO PRAXE	52
6.1 Shrnutí znalostí žáků jednotlivých škol v oblasti práva.....	52
6.2 Vyhodnocení faktorů ovlivňujících právní vědomí žáků středních škol	53

6.3 Návrhy do praxe	55
ZÁVĚR	56
SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJŮ	58
SEZNAM PŘÍLOH.....	61
SEZNAM ZKRATEK	74
ANOTACE	75

ÚVOD

Právo a právní vědomí jsou dvě kategorie, které doprovázejí lidskou společnost již od dochovaných zákoníků a jsou neoddělitelně spjaty s organizovanou společností. Během jejího dynamického vývoje procházely mnohými kvalitativními změnami, zejména z pohledu právního vymezení postavení členů společnosti jako subjektů práva, a staly se objektem zájmu mnoha filozofů a vědců ve snaze o jejich obsahové vymezení.

Jelikož jde o neustále živé a aktuální téma, které je i dnes hojně diskutováno, předmětem této práce se stane hledání odpovědí na to, co právo zahrnuje a co je obsahem vědomí o společenských normách, zejména vědomí právního. Při hledání odpovědí na základní otázky vztahu práva a právního vědomí jako životní nutnosti ovlivněné existencí morálky, budou tyto vztahy v základních rysech objasněny, a to prostřednictvím charakterizace pojmů – právo a právní vědomí. Při objasňování podstaty uvedených pojmů se budeme opírat o díla významných autorů právní filozofie a právní vědy, která se uvedenými problémy zabývají. Jde o díla autorů, která jsou do značné míry poznamenána dobou, ve které vznikaly, avšak podstata vyřčeného je nadčasová.

Velmi často se setkáváme s konstatováním, že je ve společnosti nízké právní vědomí, především u mladých lidí, jejichž úroveň právního vědomí je považována nejnižší. Uvádí se, že hlavním důvodem této skutečnosti je nezájem a faktické odmítání informací o právu ze strany současné generace mládeže. Právní výchova proto stanovila za svůj prvotřídní úkol formovat právní vědomí a právní kulturu mladých lidí – snažit se vést mladé lidi (žáky) k hluboké úctě k našim zákonům. Směřovat je ke schopnostem využívat svá práva a povinnosti, respektovat práva a povinnosti druhých, bojovat proti jakémukoli porušování zákonů a proti jakýmkoliv protispoločenským činům.

Z právně-výchovné činnosti, zejména v rámci školního a poté mimoškolního vzdělávání, vyplývají velké možnosti přípravy budoucí generace aktivních občanů na jejich nelehké občanské povinnosti. Tato příprava spočívá ve formování jejich občanského uvědomění a ve výchově k aktivní odpovědné účasti na řízení společnosti.

Mladí lidé, kteří dobře znají cíle naší společnosti a správně chápou svá práva a povinnosti, se aktivně a zodpovědně účastní na plnění společenských úkolů, respektují i práva druhých

a jsou lépe připraveni ztotožnit se s cíli společnosti a demokratického státu než ti, kteří takové znalosti nemají.

Právě tato neustálá živost problematiky zapříčinila v naší práci hledání odpovědi na to, co představuje strukturu právního vědomí, a hledání odpovědi na základní otázky vztahu práva, právního vědomí a právního chování.

V teoretické části předložené bakalářské práce se budeme zabývat v obecné rovině teoretickými východisky a definicemi, základními teoretickými pojmy vztahujícími se ke zkoumané problematice jako je právo, právní vědomí, středoškolská mládež, vzdělávání žáků středních škol apod. Hlavním cílem bakalářské práce je zanalyzovat úroveň právního vědomí žáků jednotlivých středních škol v regionu Jesenicka pomocí kvantitativního průzkumu za využití metody dotazníkového šetření. Záměrem je zjistit úroveň úspěšnosti jednotlivých středních škol ve formování právního vědomí mladých lidí s ohledem na obsah ŠVP zkoumaných škol. Tímto chceme v první řadě poukázat na skutečnost, že je nezbytné, aby si mladí lidé uvědomovali, že právo představuje důležitou součást každodenního života, a aby považovali za nezbytné zvýšit své právní vědomí, a to zejména v různých oblastech pracovního, občanského a rodinného práva, tj. v komplexu práva soukromého.

1 PRÁVO A PRÁVNÍ VĚDOMÍ

Každý člověk si od doby, kdy rozumově vnímá své okolí, postupně vytváří svou vlastní představu o tom, co je a co není správné, co smí, co nesmí, jak se má chovat v rodině, ke svému okolí apod. Tyto představy si ponejvíce spojuje s lidskými hodnotami tak, jak jsou postupně utvářeny jeho výchovou, postupným vzděláváním, vlivem pracovního prostředí a také stavem společnosti, ve které žije.

Právo v jeho objektivním významu chápeme jako normativní soustavu, kterou tvoří soubor platných právních norem stanovujících pravidla chování, kterými se řídí spolužití lidí ve společnosti.¹ Tato pravidla chování jsou uznávaná nebo stanovená státem, jejich dodržování je vynutitelné státní mocí a je obecně závazné. Všechny platné právní normy tvoří právní řád daného státu.² „Právo je formálně sdělený společenský normativní a regulativní systém, který je vytvářen nebo uznáván státem k dosažení určitých společenských účelů a k prosazení a ochraně určitých obecných společenských zájmů a jehož normy jsou vynutitelné státní mocí“.³ Právo také můžeme definovat jako soubor obecně závazných pravidel chování a jednání společnosti či organizací, které vydává stát.⁴

Právní vědomí je naproti tomu pojmem teoretickým, ale s významem praktickým. Právní vědomí obsahuje naše představy o platném právu, co by právem být mělo, co je a co není spravedlivé. Na právní vědomí lze působit a ovlivňovat jej, zejména správnými informacemi o tom, co je po právu a co není. Následně je dotvářeno také společensky (skupinově) uznávanými hodnotami. Právním vědomím je i naše představa o tom, jak by se mělo právo do budoucna vyvíjet.⁵

Dále se proto budeme podrobněji zabývat uvedenými pojmy – právem a právním vědomím. Následující text má za cíl vytvořit teoretické základy, které jsou nutné zejména k pochopení, jak vykládat platné právo a jak mu porozumět. Záměrem tohoto výkladu je také to, aby se nedostával do rozporu s očekáváním zákonodárce, který svou legislativní činností stanovuje pravidla jednání, chování a odpovědnosti pro provádění různých činností. Správné chápání

¹ GRINC, Jaroslav. *Právo pro politology*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-2921-3.

² SPIRIT, Michal. *Úvod do studia práva*. 2. vyd. aktualiz. dle nového občanského zákoníku. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-5280-8.

³ TĚŠINOVÁ, Jolana, Roman ŽDÁREK a Radek POLICAR. *Medicínské právo*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-050-8, s. 3.

⁴ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-023-9.

⁵ HARVÁNEK, Jaromír a kol. *Právní teorie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-458-9.

a výklad platných právních předpisů nám pomáhá při orientaci v právu, a tím i v předcházení možným chybným či protiprávním postupům v praktickém životě. Totéž platí také pro středoškolskou mládež.

1.1 Právo

Právo je pro život lidí ve společnosti nezbytné, protože omezuje míru chaosu a stabilizuje poměry. Právo nelze jednoznačně vymezit, nemá jen jednu definici – jde o vícevýznamový pojem. Pro vlastní orientaci je potřebné, abychom si osvojili a pochopili zejména základní rozlišení práva, tj. především právo objektivní a právo subjektivní.⁶

Objektivní právo je „*souhrn právních norem jako obecně závazných pravidel chování stanovených nebo uznávaných státem a státem vynucovaných*“.⁷ Subjektivním právem rozumíme „*právní normou zaručenou možnost chování právních subjektů, které obvykle odpovídá právní povinnosti jiného právního subjektu*“.⁸

Jde tedy o objektivním právem zaručenou možnost chovat se určitým způsobem. Musíme se tedy chovat určitým způsobem pod hrozbou sankce. Ze subjektivního práva pro nás vyplývají práva a povinnosti. Každý se může chovat právně nezakázaným způsobem a mít možnost požadovat odpovídající chování od jiného, ale také požadovat ochranu svých práv.⁹ Nejvýznamnější subjektivní práva se označují jako základní práva a svobody, které jsou zaručeny právem ústavním a právem mezinárodním.¹⁰ Jako příklad základních práv a svobod můžeme uvést právo na život nebo právo na svobodu člověka deklarované v Listině základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky.¹¹

Jak již bylo řečeno, u subjektivního práva je důležitá jeho vymahatelnost. Pokud tedy existuje právní nárok, pak je právo vymahatelné. Rozhodujícím prvkem systému ochrany subjektivních práv je jejich soudní ochrana, dále ochrana prostřednictvím správních orgánů,

⁶ KUBŮ, Lubomír, Pavel HUNGR a Petr OSINA. *Teorie práva*. Praha: Linde Praha, 2007. ISBN 978-80-7201-637-2.

⁷ VEČEŘA, Miloš a kol. *Základy teorie práva*. 2. nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4683-2, s. 7.

⁸ Tamtéž, s. 7.

⁹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-233-2.

¹⁰ HURDÍK, Jan. *Institucionální pilíře soukromého práva v dynamice vývoje společnosti*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-379-3.

¹¹ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

veřejného ochránce práv, státního zástupce, policie apod.¹² Chránit subjektivní práva lze i vlastními silami (svépomocí), přičemž je v moderním právním státě upravena takováto svépomoc např. jako nutná obrana (ochrana života a zdraví před útokem), krajní nouze (záchrana majetku, života) nebo zadržení věci dlužníka ke splnění jeho povinnosti splatit dluh.¹³

Podle způsobu právní regulace rozlišujeme právo veřejné a právo soukromé. V právu soukromém mají právní subjekty rovné postavení, v právu veřejném je jeden subjekt podřízen druhému.¹⁴ Veřejné právo tvoří souhrn právních norem, jejichž charakteristickým znakem je to, že právní vztahy, které upravují, jsou nerovné (vrchnostenské). To znamená, že vychází z právní nadřazenosti orgánů veřejné moci, které mohou rozhodovat o subjektivních právech jiných právních subjektů v rámci zákona. Zde je rozdíl oproti soukromému právu, které je naopak typické rovnoprávným postavením jeho účastníků. Soukromé právo musí být uplatňováno nezávisle na právu veřejném.¹⁵ Typické pro veřejné právo je používání kogentních právních norem, tj. takových, u kterých není možné odchýlení od jejich dispozic. Nepřipouští tedy odchýlný projev vůle nebo chování subjektů právního vztahu od pravidla chování stanoveného v dispozici právní normy.¹⁶

Soukromé právo tvoří souhrn právních norem, které jsou protipólem práva veřejného. Soukromoprávní vztahy charakterizuje zejména rovnost jejich účastníků. Soukromoprávní předpisy obsahují z větší části dispozitivní právní normy, které dávají stranám smluvní volnost.¹⁷ Legální definici soukromého práva obsahuje v českém právu ustanovení § 1 zákona č. 89/2012 Sb. občanského zákoníku, podle kterého jsou upravena vzájemná práva a povinnosti osob. „Uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného. Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti

¹² KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-028-1.

¹³ SPIRIT, Michal. *Úvod do studia práva*. 2. vyd. aktualiz. dle nového občanského zákoníku. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-5280-8.

¹⁴ TĚŠINOVÁ, Jolana, Roman ŽĎÁREK a Radek POLICAR. *Medicínské právo*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-050-8.

¹⁵ NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-5163-4.

¹⁶ ROTT, Ivan. JUDr. Ing. Ivan Rott na téma: Proč bychom měli mít rádi nový občanský zákoník? Cambridge Business School [online]. 2014 [cit. 2019-12-28]. Dostupné z: <https://www.cambschool.cz/clanek-obcansky-zakonik>.

¹⁷ GRINC, Jaroslav. *Právo pro politology*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-2921-3.

*odchylně od zákona, přičemž taková ujednání nesmí porušovat dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti“.*¹⁸

1.2 Právní vědomí

Každé lidské jednání je ovlivněno vlastním podvědomím a vědomím. Podvědomí prokáže vnitřní psychický vztah ke konání a vědomí vyjadřuje vztah vůle a rozumu k vlastnímu řízení. Člověk se rodí s určitým citem pro dobro a spravedlnost. Podvědomí je reprezentantem tohoto citu, vyjadřuje poměr člověka k etickým i morálním zásadám a iracionalitu.

*„Vědomí jako nejvyšší forma odrazu společenského bytí dává lidské činnosti cílevědomý charakter, umožňuje předvídat její výsledky, plánovat chování k dosažení vytýčených úkolů.“*¹⁹ Člověk je společenská bytost – čím více je integrován do společnosti, čím pevnější jsou vzájemné vazby mezi ním a touto společností, tím větší význam má jeho vědomí. Od podvědomí se vědomí odlišuje nejvíce tím, že představuje reflexi vůle a rozumu. Vědomí tedy reprezentuje to, co reguluje a usměrňuje projevy podvědomí. Můžeme to chápat jako kvalitativní nadstavbu podvědomí. Je to sféra vytvářená nejen výchovou a vzděláváním, kterou ovlivňují zejména získané poznatky a zkušenosti, ale je to také sféra, jejíž obsah a orientace jsou podmíněny životními podmínkami. Základní vlastností vědomí je schopnost odrážet vnější a objektivní stávající svět.

Jak tedy z výše uvedeného vyplývá, kromě práva můžeme rozlišovat také roviny právního vědomí. Člověk se ve svém chování řídí právem samotným, ale také svým právním vědomím. Všeobecné znalosti o právu, naše představy o něm, o jeho platnosti a oprávněnosti, označujeme jako právní vědomí. Právní vědomí je poznáním toho, že ve společnosti existuje právo. Základem právního vědomí je určitá lidská idea práva, což je představa o tom, co je ve společnosti po právu, co je protiprávní, jaký máme systém hodnot a na základě čeho je posuzováno lidského chování. Naše právní vědomí se s hodnocením daného chování může buďto shodovat s platným právem, nebo s ním být v rozporu.²⁰

¹⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 1.

¹⁹ LUKAŠEVA, Jelena Andrejevna. *Socialistické právní vědomí a zákonnost*. Praha: Orbis, 1976, s. 43.

²⁰ VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Právní vědomí v teoreticko-empirickém pohledu*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7783-6.

Právní vědomí je souhrn právních názorů a představ lidí o právu, ve kterém se odráží jejich vztah k právu, poznání a hodnocení práva, požadavky na právo, jeho tvorbu, aplikaci a realizaci v životě společnosti. Úroveň právního vědomí není ovlivněna jen stupněm vzdělání, ale také kulturou společnosti, ve které jedinec žije. Právní vědomí je jedním z faktorů, které ovlivňují dodržování nebo porušování práva. Právní vědomí má dvě roviny: de lege lata – podle platného práva, a de lege ferenda – určuje, jaké by právo mělo být, zda úprava, která existuje, je správná a spravedlivá. Z uvedeného vyplývá, že můžeme hovořit o znalosti platného práva. Postup de lege lata spočívá v dodržování právních norem pozitivního práva nebo ve vědomí jeho porušování. Určuje tedy, co je v souladu s právem a co je protiprávní.²¹

Právní vědomí je tedy projevem pohledu subjektů – jedince, skupin či celé sociální vrstvy, na objektivní právo, a zároveň zahrnuje i představy a mínění subjektů o ideálním právu. Oba komponenty právního vědomí odrážejí zájmy jejich nositele, které jsou diferencovány zákonem určeným socioekonomickým postavením subjektů ve společnosti.²²

Britský sociolog práva Roger Cotteler roztrídil právní vědomí na dva základní komponenty, které jsou následující:

- znalosti práva (knowledge about law) – v anglické literatuře se často uvádí jako veřejná znalost práva (public knowledge about law), jsou to hlavně konkrétní znalosti či informace subjektů, tedy elementy kognitivní, poznávací;
- mínění o právu (opinion about law) – představuje racionální i emocionální hodnotící pohled na právo v podobě názorů, představ a postojů k právu.²³

Základní složky právního vědomí můžeme vyjádřit podle zkoumání předmětu právního vědomí – co je to hledisko práva, na které cílí pozornost subjektu podmíněná motivy jeho činnosti, a podle obsahu právního vědomí – ty vlastnosti práva, které si subjekty uvědomují a pojmají originálním, vlastním, individuálním způsobem.

²¹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-233-2.

²² MUCHA, Ivan. *Proměny práva a společnosti*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-596-8.

²³ VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Sociologie práva*. 2. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-321-6.

Tři základní komponenty právního vědomí jsou tedy následující:

- kognitivní stránka: zahrnuje poznávací prvky, konkrétně znalosti, informace a dovednosti;
- emocionálně-hodnotící stránka: obsahuje principy, ideje, posudky, názory o právu a hodnocení práva;
- rozhodovací stránka: obsahuje stereotypy o právu a vyjadřuje postoj subjektů k právu.²⁴

Znalost práva podle dánského sociologa Berla Kutchinského můžeme účelně rozlišit jako:

- uvědomění si práva (law awareness): vyjadřuje fakt, zda si je nebo není subjekt práva vědom toho, že určitý druh chování je právem regulován;
- právní informovanost (law acquaintance): je to znalost práva ve vlastním slova smyslu, do jaké míry je subjekt seznámen s právem – vyjadřuje tedy hloubku jeho poznání.²⁵

Tyto dva typy právní znalosti jsou teoreticky navzájem nezávislé. Například si subjekt práva může uvědomovat, že je určité chování regulováno právem, ale zároveň může mít velmi omezené nebo chybné znalosti o obsahu relevantní právní normy. Na druhou stranu může mít jiný subjekt velmi podrobné představy o tom, jak se má chovat v určité situaci, aniž by si byl vědom toho, zda je nebo není příslušné chování v souladu s danou právní normou a zda je vůbec právem upraveno.²⁶ Tato znalost práva vyplývá z klasicky i historicky známé právní fikce presumpce znalosti práv: neznalost práva neomlouvá. Znamená to, že ten, kdo porušil právní normu, se nemůže odvolat na její neznalost a musí nést odpovědnost za své protiprávní jednání. Proto má právní komunikace specifický význam a obrovský vliv na formování právního vědomí jednotlivců. Velmi důležité je i to, aby byla znalost práva založena na jeho pravdivém poznání.

Rozhodovací stránka právního vědomí značně ovlivňuje psychickou strukturu subjektů, která impulzivně působí na mechanismy aktivního chování a volného konání ve vztahu k právu. Každý člověk má svůj zvláštní vztah k právu, každý z nás během svého života

²⁴ HUNGR, Pavel. *Sociologie a psychologie práva: vybrané otázky*. Brno: Sting, 2011. ISBN 978-80-86342-96-2.

²⁵ VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Sociologie práva*. 2. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-321-6.

²⁶ Tamtéž.

nabývá individuální právní vědomí. Tento proces začíná pozorováním, poznáváním a hodnocením práv a povinností jednotlivce v konkrétní situaci.²⁷ Vytváření představ subjektů o pozitivním právu je pokračováním procesu vývoje zvláštního právního vědomí a vede k uvědomění si práva jako fenoménu, který má určité společenské poslání.

1.3 Vztah práva, právního vědomí a právního chování

Právní vědomí je výsledkem projekce objektivního práva do vědomí subjektů. Důležitost právního vědomí spočívá v tom, že je toto vědomí prostředním článkem ve vztahu mezi platným právem a právním chováním.²⁸

Každý člověk má svůj individuální vztah k právu, který vzniká v procesu pracovní, kulturní, politické i jiné činnosti člověka. Prostřednictvím těchto činností jedinec zaujímá činný postoj k událostem odehrávajícím se na jeho pracovišti, ale i v širších společenských souvislostech. Prostřednictvím právního vědomí člověk hodnotí události, změny a podmínky ve svém okolí. Hodnotí je nikoliv obecně, ale pod zorným úhlem konkrétních norem právního vědomí, jakými jsou spravedlnost – nespravedlnost, právo – bezprávi, oprávněnost – nezpůsobilost, podřízenost – nadřazenost, rovnoprávnost – nerovnoprávnost, rovnost – privilegovanost atd. Člověk jako subjekt právního vědomí hodnotí nejrůznější záležitosti a situace v souladu se svým právním vědomím, které se utváří pod bezprostředním vlivem praktických zkušeností. V rámci toho se jeho hodnotící postoj vztahuje i na celou soustavu platného práva – to znamená na právní normy a na způsob jejich uplatňování ve společnosti. Nejedná se pouze o způsob postihu těch členů společnosti, kteří porušují právní normy, ale také o způsob právní ochrany občanů, jejich zdraví, domácího klidu a majetku.²⁹

Právní vědomí občanů však nevyjadřuje jen kritický odstup vůči uplatňování právních norem. Také citlivě reaguje na všechny způsoby porušování spravedlnosti a rovnoprávnosti, ať už k nim dochází v ekonomické oblasti, v kulturní sféře nebo zejména ve sféře sociální. Lze říci, že ve společenském životě nenajdeme takový úsek činnosti, kde by se normy právního vědomí daly při jejich hodnocení vyloučit. Kritéria spravedlnosti, rovnosti

²⁷ MUCHA, Ivan. *Proměny práva a společnosti*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-596-8.

²⁸ VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Sociologie práva*. 2. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-321-6.

²⁹ VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Právní vědomí v teoreticko-empirickém pohledu*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7783-6.

a rovnoprávnosti jsou relevantně upravena pro hodnocení každé akce, každého činu a každé formy chování. Z tohoto důvodu je právní vědomí permanentně přítomným komponentem lidského vědomí i chování, a tedy neodmyslitelným prostředkem orientace člověka ve světě.³⁰ Právní vědomí můžeme vnímat jako informační kanál práva, které dokáže motivovat lidské chování.

1.4 Právní výchova mládeže na středních školách

Formování právního vědomí a právní kultury mladých lidí je prvořadým úkolem právní výchovy. Její součástí je zároveň snaha vést mladé lidi k hluboké úctě k našim zákonům, ke schopnosti využívat svá práva a povinnosti, a zároveň respektovat práva a povinnosti druhých.

Na středních školách se právní výchova uskutečňuje především v rámci předmětu občanská nauka. Je řazena do RVP, např. pro gymnázia jako součást občanského a společenskovedního základu. Tento předmět je koncipován tak, aby svým obsahem pomáhal žákům orientovat se v sociální realitě a v jejich začleňování do různých společenských vztahů a vazeb. Otevírá cestu k realistickému sebepoznávání, poznávání osobností ostatních jedinců a k pochopení jak vlastního řízení, tak také řízení druhých lidí v kontextu různých životních situací.³¹

Uvedený předmět spadá do vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Seznamuje žáky se vztahy v rodině a ve škole, s činností důležitých politických institucí a orgánů a s možnými způsoby zapojení jednotlivců do občanského života. Rozvíjí občanské a právní vědomí žáků, posiluje smysl jednotlivců pro osobní i občanskou odpovědnost a motivuje žáky k aktivní účasti na životě demokratické společnosti. Poskytuje základy ekonomické gramotnosti, učí žáky základní orientaci a uplatnění se na pracovním trhu, seznamuje se základním kategoriálně-pojmovým aparátem filozofie.³²

Kromě předmětu občanská nauka nebo základy společenských věd některé školy vyučují i právní nauku jako odborný předmět. Úkolem předmětu je poskytnout žákům stručný

³⁰ VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Právní vědomí v teoreticko-empirickém pohledu*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7783-6.

³¹ JEŘÁBEK, Jaroslav, Stanislava KRČKOVÁ a Lucie HUČÍNOVÁ. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. ISBN 978-80-87000-11-3 [cit. 2020-01-03]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/159_1_1/.

³² Tamtéž.

přehled o českém právním řádu se zvláštním ohledem na právo v oblasti studovaného oboru a souvisejících služeb. Žáci se naučí používat právní normy související s rozvojem podnikání u různých forem vlastnictví. Naučí se pracovat s předpisy, které se vztahují k prodeji výrobků, poskytování služeb a v přiměřeném rozsahu se seznámí i s právními normami v oblasti např. občanského, obchodního, pracovního a trestního práva. Prostřednictvím zmíněného přehledu si budou upevňovat své právní povědomí.

Na základě RVP pro gymnázia by měli být absolventi těchto středních škol schopni ovládat tyto tematické celky vztahující se k právním základům:

- Občan ve státě: stát (jeho znaky, funkce, formy, právní stát, Ústava ČR), demokracie (principy a podoby, politický systém, volby, volební systémy, občanská práva a povinnosti, v čem spočívá občanská společnost, jaké jsou její instituce, jaké existují politické subjekty, co je míněno politickým životem ve státě), lidská práva (lidská práva v jednotlivých dokumentech, systém ochrany lidských práv, práva dítěte, funkce ombudsmana), ideologie (jaké jsou její znaky a funkce, jaké existují ideologie);
- Občan a právo: právo a spravedlnost (jaký je smysl práva a jeho účel, jaký existuje vztah mezi morálkou a právem), právo v každodenním životě (témata vztahující se k právní subjektivitě, ke způsobilosti k právním úkonům, jak je uspořádán právní řád ČR, jaká je struktura právních odvětví, jaké právní normy se rozeznávají, jaký je význam a obsah smluv, jaké musí být dodrženy jejich všeobecné podmínky), orgány právní ochrany (v čem spočívá jejich funkce a úkoly, co obsahuje právnická profese, jak je definován účel a průběh občanského soudního řízení, které orgány jsou činné v trestním řízení, v čem jejich úkoly spočívají, k čemu slouží právní poradenství a občanské poradny, jaké služby poskytují).³³

³³ JEŘÁBEK, Jaroslav, Stanislava KRČKOVÁ a Lucie HUČÍNOVÁ. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. ISBN 978-80-87000-11-3 [cit. 2020-01-03]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/159_1_1/, s. 41.

2 ŽÁCI STŘEDNÍ ŠKOLY

Žákem střední školy (středoškolákem) se stává člověk, který ukončil základní školní docházku a nastoupil na střední školu s maturitou. Populace žáků středních škol se pohybuje ve věkovém rozmezí přibližně 15–20 let. Z vývojového hlediska se jedná o adolescenty.

2.1 Charakteristika žáků střední školy

Vývojová etapa, do které se zařazují žáci středních škol, je velmi náročná, neboť se během ní ukončuje doba mezi dětstvím a dospělostí.

V souvislosti s přechodem ze základní školy na střední školu je nutná adaptace na nové prostředí a role. Dospívající potřebují zázemí a pevné taktní vedení, které by měli poskytovat rodiče a také škola. Tolerance, taktnost a poskytování dostatku volnosti, důvěry, ale i tlaku a odpovědnosti, by měli podporovat pozitivní projevy a aktivity ke kvalitnímu trávení volného času. Adolescence je rovněž charakteristická kvalitativními změnami v oblasti blízkých vrstevnických vztahů a měnícím se vztahem k autoritám a k sobě samému. Adolescence má v sobě vědomí vývojového přechodu k dospělosti.

Pavel Říčan považuje období dospívání za vrchol mládí. V této době je člověk nejkrásnější, tělesně i duševně nejsvěžejší, nejdychtivější a nejbystřejší. Mladý člověk má určité úkoly, určitá práva, nabízejí se mu určité příležitosti a platí pro něj řada nepřijemných zákazů. Tomuto období odpovídá také určitý způsob trávení volného času, určitý způsob řeči, móda v oblékání, hudební vkus a bezesporu i životní filozofie. Dospívání je těžké období plné rozporů. Úkolem adolescenta je naučit se vyznat sám v sobě a najít své místo ve světě.³⁴

V období dospívání procházíme dvěma důležitými sociálními mezníky, mezi které patří ukončení povinné školní docházky a dovršení přípravného profesního období, tzn. ukončení učebního oboru nebo střední školy. Na tyto události (s výjimkou těch, kteří pokračují ve studiu na vysokých školách) navazuje nástup do zaměstnání a první výdělek. Proměna z role žáka základní školy v roli zaměstnaného, ekonomicky nezávislého jedince, představuje jednu z největších změn, kterou člověk za tak krátkou dobu projde.³⁵

³⁴ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. 392 s. ISBN 80-7178-829-5.

³⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie – dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

Žádný z těchto mezníků však není předělem, který by znamenal konec jedné a nástup nové životní epochy. Období adolescence má za úkol poskytnout jedinci čas a možnost stát se dospělým ve všech oblastech. Tempo biologického, sociálního a psychického vývoje může být rozdílné. V našich sociokulturních podmínkách je ekonomická samostatnost považována za důkaz dospělosti.

2.2 Požadavky k přijetí na střední školu

O přijetí uchazeče ke vzdělání na střední škole rozhoduje ředitel příslušné školy. Ke vzdělávání na tomto typu školy lze na základě přijímacího řízení zařadit uchazeče, kteří splnili povinnou školní docházku nebo úspěšně ukončili vzdělávání před splněním školní docházky. Tito úspěšní uchazeči splnili při přijímacím řízení podmínky pro přijetí prokázáním vhodných schopností, vědomostí, zájmů a zdravotní způsobilosti.

Přijímací řízení začíná podáním přihlášky ke studiu a končí přijetím či nepřijetím uchazeče. Školský zákon stanoví, na základě, jakých kritérií ředitel školy uchazeče hodnotí.

Jeho hodnocení se tedy odvíjí podle:

- hodnocení na vysvědčeních z předchozího vzdělání;
- výsledků jednotné zkoušky;
- výsledků školní přijímací zkoušky, je-li stanovena;
- dalších skutečností, které osvědčují vhodné schopnosti, vědomosti a zájmy uchazeče.

Přijímací řízení pro vzdělávání v oborech zakončených maturitní zkouškou se vždy skládá z jednotné přijímací zkoušky z českého jazyka a literatury a z matematiky. Termín konání stanovuje ministerstvo školství. Jednotná přijímací zkouška byla zavedena v roce 2017.³⁶

Ředitel školy má možnost rozhodnout o tom, zda bude součástí přijímacího řízení také školní přijímací zkouška. Přijímání do prvního ročníku se může uskutečňovat v několika kolech, ředitel školy je povinen vyhlásit nejméně jedno kolo a musí stanovit alespoň dva termíny jejího konání.

³⁶ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Ustanovení o přijímacím řízení do středních škol ve školském zákoně*. [online]. [cit. 2020-02-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/stredni-vzdelavani/ustanoveni-o-prijimacim-rizeni-do-strednich-skol-ve-skolskem>.

Pro první kolo přijímacího řízení může zletilý uchazeč, respektive zákonný zástupce nezletilého uchazeče, podat dvě přihlášky. Po absolvování přijímacího řízení ředitel školy zveřejní seznam přijatých uchazečů. Nepřijatým uchazečům odešle rozhodnutí o nepřijetí. Ve školském zákoně je uvedeno, že uchazeč, který byl v některém kole přijat ke vzdělávání na střední škole, musí úmysl vzdělávat se v dané střední škole potvrdit odevzdáním zápisového lístku řediteli školy nejpozději do deseti pracovních dnů od oznámení rozhodnutí. Zápisový lístek může uchazeč uplatnit pouze jednou.³⁷ Uchazeč se stává žákem střední školy prvním dnem školního roku, popřípadě dnem uvedeným v rozhodnutí o přijetí.

³⁷ Zákony pro lidi – Sbirka zákonů ČR. *Sbirka zákonů 561/2004 verze 45*. [online]. [cit. 2020-02-28]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#cast4>.

3 VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH

V následující kapitole se budeme zabývat historií a vývojem českých středních škol, jejich rozdělením do kategorií na základě dosaženého stupně vzdělávání. Rozčleníme je podle druhu na všeobecně vzdělávací a odborné školy. V poslední podkapitole se zaměříme na vzdělávací programy současného školství a objasníme školní vzdělávací programy.

3.1 Stručný vývoj českých středních škol

Předchůdkyněmi středních škol byly církevní školy klášterní, katedrální a vyšší městské školy tzv. partikulární (později přejmenované na gymnázia). Obsah vzdělávání tvořily vybrané úseky z trivía (gramatika, rétorika, dialektika) a quadrivía (aritmetika, geometrie, astronomie, muzika). Všechny tyto školy byly latinské. Po husitských válkách zůstaly střední školy převážně městské, které téměř zanikly během třicetileté války. Poté je převzali do svých rukou jezuité. Ti v gymnáziích vyučovali podle programu generála jezuitského řádu Aguavivy. Nová učební osnova pro gymnázia, která vyšla v roce 1764, upravovala obsah vzdělávání v latinských školách. Kromě němčiny, řečtiny, dějepisu a matematiky byla nově zařazena i výuka přírodopisu a fyziky. Po zrušení jezuitského řádu stát postupně začíná zasahovat do školních otázek a podřizuje školy veřejné správě. Mezi hlavní úkoly školství patřilo vyřešit vztah mezi jednotlivými typy škol. Pro přijetí na střední školu byl vyžadován věk deset let a určité znalosti, které se prokazovaly přijímací zkouškou.

Od roku 1775, po vypracování nových osnov gymnázií piaristou Gratianem Marxem, které, jak se ukázalo, nevyhovovalo ani po stránce organizační, ani obsahové, zde chyběly školy, které by absolventy připravovaly na studium vyšší školy technické. V roce 1883 byla v Praze založena dvoutřídní reálka připravující žáky pro polytechniku a trojtřídní reálka v Rakovníku s hospodářsko-lesnickým zaměřením.

V roce 1849 byl vydán Nástin organizace gymnázií a reálek v Rakousku, který měl zásadní význam pro další vývoj středního školství. Tímto dokumentem gymnázia ztratila ráz církevní školy, ale v roce 1855 realizací tzv. konkordátu bylo všechno národní školství opět podřízeno církvi.

V padesátých letech 19. století byla čeština jako vyučovací jazyk zaváděna pouze v hodinách náboženství, ale přijetím zákona o rovnoprávnosti jazykové na školách došlo ke vzniku

českého středního školství. První tzv. slovanská gymnázia na Moravě byla otevřena v roce 1867 v Brně a v Olomouci. Stejný vývoj probíhal v reálkách, ze kterých se postupně stávaly šestitřídní střední školy.³⁸

Do vzniku republiky byl vývoj na středních školách úspěšnější než na obecných a městských školách, které mívaly vinou úsporných opatření ve třídách osmdesát až sto žáků. Ministerstvo kultu a vyučování zřídilo nový typ střední školy – osmitřídní reálné gymnázium a reformní reálné gymnázium. Spolu s diferenciací středoškolských typů vzdělávání bylo nutno vyřešit postup maturantů na vysokoškolská studia. V roce 1909 Ministerstvo kultu a vyučování vydalo nařízení, které uznávalo rovnocennost vysvědčení ze všech typů středních škol.

Vzdělávání dívek ve školách nebylo obvyklé, ale po zavedení povinné školní docházky v roce 1774 se mohly (pokud to rodiče povolili) účastnit školního vyučování. Až zavedením kontroly školní docházky se počty dívek ve školách zvýšily. Založení Vyšší dívčí školy královského města Prahy bylo významným činem, avšak tato škola byla určena pouze pro dívky z majetnických rodin, které nemusely využít vzdělání pro vlastní obživu. Vysvědčení nemělo obecnou platnost. Většina českých dívek, pokud chtěla pokračovat ve studiu, musela navštěvovat německé střední školy. Založením první dívčí střední školy v roce 1890 – spolku Minerva, došlo k zásadním změnám ve vývoji vzdělávání dívek. Postupně tak vznikala i modernější šestitřídní lycea, která přijímala již desetileté dívky.

První světová válka zpomalila a přerušila vývoj národních i středních škol. Završením války, následným rozpadem Rakouska-Uherska a vznikem Československé republiky došlo k ukončení diskriminace českého školství. Školský systém byl částečně převzat z Rakouska-Uherska, ale nejpodstatnější změny spočívaly ve zrušení vlivu církve na školu. Celkový obsah vzdělávání a výchovy byl zaměřován národně a republikánsky, také byl větší důraz kladen na praktickou orientaci výuky. Nové uspořádání státu vyžadovalo i úpravu systému středních a odborných škol. Všechny tyto úpravy byly modifikovány v tzv. Malém školském zákonu z roku 1922.

V období 1939–1945 došlo k celkovému snížení úrovně školství důsledkem nacistického tlaku, zachována byla pouze reálná gymnázia. Na středních školách se vyučovalo německy

³⁸ KANTOROVÁ, Jana a kolektiv. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010. ISBN 978-80-7409-030-1.

a z vyučovacích předmětů byly vyloučeny české národní dějiny a dějiny literatury. Na školách nesměli studovat žáci židovského původu, rozšiřovaly se povinnosti související s vedením války. Poválečné období se vyznačovalo obnovou a výstavbou nové sítě českých škol a odstraněním nacistických zásahů.³⁹

Období poúnorových politických změn z roku 1948 přetrvávající do roku 1990 lze nazvat jako období jednotné školy. Zákonnými úpravami se především měnila délka povinné školní docházky. Střední školy se členily na vyšší odborné a gymnázia.

Po událostech roku 1989 spojených s tzv. sametovou revolucí došlo ve školství k řadě významných změn. Opětovně byla zavedena povinná devítiletá školní docházka, zrušena jednotná škola a zavedena diferenciací výuky podle možností, schopností a zájmů žáků. Nově došlo k zavedení právní subjektivity škol a k možnosti vzniku nestátního školství. Další novela v roce 1995 se týkala vzdělávání na základních a středních školách, která uzákonila vyšší odborné školy.

Nový školský zákon vydaný v roce 2004 pod číslem 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen školský zákon), obsahuje řadu ustanovení prohlubujících demokratizaci vzdělávání. „V souladu s evropskými trendy nový školský zákon akceptuje celoživotní přístup k učení, zakotvuje nové pojetí kurikulárních dokumentů – rámcové a školní vzdělávací programy.“⁴⁰ Rovněž zavádí nové pojetí maturitní zkoušky a zvyšuje propustnost vzdělávací soustavy.

3.2 Kategorie středního vzdělávání

Střední vzdělávání je v systému českého školství diferencováno na všeobecné a odborné vzdělávání. Následuje po ukončení základního vzdělávání. Jeho délka se pohybuje od 2 do 5 let. Má charakter konečné etapy vzdělávání (absolventi přecházejí přímo na trh práce) nebo tranzitní fáze (připravuje absolventy na terciární nebo jiné navazující vzdělávání).⁴¹

Střední vzdělání dělíme do tří kategorií podle dosažených stupňů:

- střední vzdělání (vzdělávací programy bez výučního listu);

³⁹ KANTOROVÁ, Jana a kolektiv. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010. ISBN 978-80-7409-030-1.

⁴⁰ KANTOROVÁ, Jana a kolektiv. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010, s. 87.

⁴¹ PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

- střední vzdělání s výučním listem (absolventi se mohou dále vzdělávat v nástavbovém studiu);
- střední vzdělání s maturitní zkouškou (absolvent získá tzv. dvojí kvalifikaci, buď vstupuje přímo na trh práce, nebo se může ucházet o studium na terciární úrovni).

3.3 Druhy středních škol

V českém systému je střední školství členěno podle zaměření, obsahu a náročnosti vzdělávání na střední všeobecně vzdělávací školy a odborné školy.

Nejrozšířenějším typem všeobecně vzdělávací školy je gymnázium. „*Legislativně je gymnázium vymezeno školským zákonem, jako škola poskytující vzdělání s maturitní zkouškou.*“⁴² Hlavní funkcí je příprava na vysokoškolské studium. Všechny typy gymnázií jsou tzv. výběrové školy – mohou být státní, soukromé nebo církevní. Gymnaziální vzdělávání je rozloženo do čtyřletého, šestiletého nebo osmiletého studijního cyklu. Dále je členěno na gymnázium, gymnázium se sportovní přípravou a dvoujazyčné gymnázium. Výuka na čtyřletých gymnáziích a na vyšším stupni víceletých gymnázií se uskutečňuje podle školních vzdělávacích programů zpracovaných podle Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia.⁴³

Podobným typem školy všeobecného vzdělání jsou lycea, která ve vzdělávání spojují všeobecnost s odborností. Lycea tedy svým obsahem na pomyslné ose středního vzdělávání zaujímají místo někde mezi gymnázií a středními odbornými školami. Nejvyšší podíl lycejních škol tvoří všeobecné vzdělávací složky, jejichž cílem je příprava žáků na terciární vzdělávání určitého směru (technického, ekonomického, technologického s biologickým základem). Nejrozšířenějším typem jsou lycea ekonomická a pedagogická.⁴⁴

Významným sektorem vzdělávací soustavy České republiky je střední odborné školství. Vzdělávání na středních odborných školách se realizuje poskytováním vědomostí, dovedností a kompetencí potřebných pro výkon povolání absolventů. Absolvent po maturitní zkoušce získá všeobecné vzdělání a klíčové kompetence umožňující vykonávání pracovní role v průběhu celého pracovního života. Účelem vzdělávání je vytvořit předpoklady

⁴² PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009, s. 79.

⁴³ Tamtéž

⁴⁴ PRŮCHA, Jan., WALTEROVÁ, Eliška., MAREŠ Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.

pro dobré fungování v pracovním životě, vyznačuje se tedy profesionalizační funkcí. Obdobný typ školy, který absolventy kvalifikuje pro uplatnění na trhu práce, jsou střední odborná učiliště. Rozdíl tkví v dosažené úrovni vzdělání – absolvent získá střední vzdělání nebo střední vzdělání s výučním listem. Vládním nařízením existuje pro každý obor vzdělání a stupeň vzdělání samostatný vzdělávací program.⁴⁵

3.4 Vzdělávací programy v současném školství

Vzdělávací programy v České republice byly zavedeny školským zákonem. Národní program rozvoje vzdělávání formuje vládní strategii v oblasti vzdělávání, ať už v myšlenkových podobách, obecných záměrech nebo rozvojových programech, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy. Strategie odráží celoplošné zájmy a dává konkrétní podněty k práci škol.⁴⁶

Rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP) tvoří obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů škol všech oborů vzdělání (v předškolním, základním, základním uměleckém, jazykovém a středním vzdělávání).

Rámcové vzdělávací programy stanoví:

- konkrétní cíle, formy, délku, povinný obsah vzdělávání ze všeobecného i odborného zaměření, organizační uspořádání, profesní profil, podmínky průběhu a ukončování vzdělávání a zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů;
- podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví, personální a organizační podmínky;
- podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

RVP musí odpovídat nejnovějším poznatkům z vědních disciplín pedagogiky a psychologie, musí mít praktické využití a vzdělávání uspořádané přiměřeně věku vzdělávaného. RVP vydává ministerstvo školství po projednání s příslušnými ministerstvy dle oboru vzdělávání.

Školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP) jsou pedagogické dokumenty, které si škola samostatně zpracovává na základě příslušného RVP, a to pro každý obor vzdělání – podle ŠVP se tedy uskutečňuje výuka. ŠVP se zpracovávají podle vzdělávacích podmínek

⁴⁵ PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

⁴⁶ Tamtéž

a pedagogických záměrů dané školy a zřizovatele. Umožňují přizpůsobovat vzdělávání praxi. ŠVP schvaluje ředitel školy a zodpovídá za soulad s příslušným RVP. Naplnění programu kontroluje Česká školní inspekce.⁴⁷

Klíčové kompetence jsou definovány následovně: „*Soubor požadavků na vzdělávání zahrnující podstatné vědomosti, dovednosti a schopnosti univerzálně použitelné v běžných pracovních a životních situacích*“. Smyslem a cílem vzdělávání je vybavit všechny žáky souborem klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná, a připravit je na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti. Proces je dlouhodobý a složitý, začíná již v předškolním, pokračuje v základním a středním vzděláváním a dotváří se v průběhu života. V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové kompetence považovány:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanské
- kompetence pracovní.⁴⁸

3.5 Strategie politiky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy

Od roku 2014 je Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha, postupně nahrazován Strategií vzdělávací politiky České republiky.

Dne 9. července 2014 byla usnesením vlády č. 538 schválena Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020 (dále jen Strategie 2020) a jejím schválením definitivně pozbývá platnost Národní program rozvoje vzdělávací soustavy (Bílá kniha) z roku 2001. Strategie 2020 se stává základním kamenem české vzdělávací politiky. Dokument obsahuje tři klíčové priority:

- snižování nerovnosti ve vzdělávání
- podpora kvalitní výuky a učitele

⁴⁷ PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

⁴⁸ PRŮCHA, Jan., Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

- klíčový předpoklad odpovědného a efektivního řízení vzdělávacího systému.⁴⁹

S končící účinností Strategie 2020 je připravován nový navazující dokument Strategie vzdělávací politiky do roku 2030+ (dále jen Strategie 2030+), který bude definovat priority, cíle a opatření vzdělávací politiky a vzdělávacího systému v dalším období.⁵⁰

⁴⁹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Strategie vzdělávací politiky 2020*. [online]. [cit. 2020-02-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-vzdelavaci-politiky-2020-1>.

⁵⁰ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+*. [online]. [cit. 2020-02-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030>.

4 SHRNUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

Teoretická část bakalářské práce „Právní vědomí žáků středních škol na Jesenicku“ poskytuje odpovědi na základní otázky vztahu práva a právního vědomí. V první kapitole jsou objasněny uvedené vztahy, a to prostřednictvím charakterizace pojmů – právo a právní vědomí. Při objasňování podstaty uvedených pojmů se práce opírá o díla významných autorů právní filozofie a právní vědy.

Následující kapitola se zabývá středoškolskou mládeží – její podkapitoly charakterizují žáka střední školy, jeho náročné vývojové období vyznačující se přechodem mezi dětstvím a dospělostí. Dále poskytují informace o požadavcích k přijetí žáka na střední školu.

Závěr teoretické části bakalářské práce je věnován vzdělávání žáků na středních školách. Poskytuje náhled do historie vývoje českých středních škol a přibližuje čtenáři vzdělávací programy v současném školství. V poslední řadě popisuje také Strategii politiky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

5 PRÁVNÍ VĚDOMÍ ŽÁKŮ STŘEDNÍCH ŠKOL V PRAXI

Hlavním cílem této bakalářské práce je zkoumat právní vědomí specifických subjektů, žáků středních škol. Tento proces nemůže proběhnout bez srovnání teoretických předpokladů vyplývajících z RVP s reálnými vědomostmi žáků pomocí průzkumu. Součástí tohoto průzkumu je také vyhodnocení faktorů, které mají na právní vědomí žáků středních škol na Jesenicku vliv.

5.1 Determinace středních škol a analýza ŠVP u vybraných oborů

V následujících podkapitolách představíme čtyři vybrané střední školy, které se podílely na výzkumném šetření této práce. Následně provedeme analýzu ŠVP u vybraných oborů a zaměříme se na vyučovací předměty, které svým obsahem mají za cíl seznámit žáka se společenskými, politickými a kulturními aspekty současného života a které také přibližují psychologické, etické i právní kontexty mezilidských vztahů a připravují tak žáka na aktivní život v demokratické společnosti. Dále se věnujeme metodologii výzkumného šetření – objasňujeme, jak probíhal sběr výzkumných dat, kdo patřil mezi respondenty apod.

5.1.1 Gymnázium Jeseník

Jesenické gymnázium je všeobecně vzdělávací školou, která poskytuje úplné středoškolské vzdělání zakončené maturitní zkouškou. Tato střední škola zajišťuje studium zájemcům z oblasti Jesenicka, Bruntálska a Šumperska. V rámci oboru Gymnázium se sportovní přípravou vítá zájemce z celé Moravy a východních Čech. Svým širokým všeobecně koncipovaným základem připravuje žáky především ke studiu na vysokých školách všech typů. Současně poskytuje vzdělání využitelné v těch profesích, jejichž výkon předpokládá pouze krátké zaškolení.

Výuka probíhá podle ŠVP, který umožňuje volbu volitelných předmětů v posledních dvou ročnících studia. Žáci tuto možnost využívají ke kvalitní přípravě na maturitní zkoušky a na přijímací řízení vysokých škol. Souběžně ve škole studují žáci čtyřletého i osmiletého studia. Sportovní příprava je určena pro talentované sportovce.⁵¹

⁵¹ *Gymnázium Jeseník. Profil školy.* [online]. [cit. 2020-03-14]. Dostupné z: <https://www.gymjes.cz/profil-skoly>.

Základní identifikační údaje školy

Název: Gymnázium Jeseník, Komenského 281

Adresa školy: Gymnázium Jeseník, Komenského 281, 790 01 Jeseník

Ředitel: PaedDr. Antonín Javůrek

Zřizovatel: Olomoucký kraj⁵²

Základní identifikační údaje ŠVP

Název ŠVP: Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání a gymnázium

Vzdělávací program školy: 1) Osmiletý vzdělávací program

2) Čtyřletý vzdělávací program

Studijní forma vzdělávání: Denní forma vzdělávání

Platnost dokumentu: od 1. 9. 2015⁵³

Předmět: Základy společenských věd

Vyučovací předmět Základy společenských věd (dále jen ZSV) vychází ze vzdělávací oblasti Člověk a společnost vzdělávacího oboru Občanský a společenskovědní základ z RVP G.

Mezi hlavní cíle vyučovacího předmětu patří seznámení žáků se základy různých společenskovědních oborů. V průběhu studia žák rozšiřuje již nabyté znalosti a získává nové vědomosti o podstatě lidské psychiky, o společnosti, posiluje své právní vědomí, v dějinách filosofie hledá názory blízké své přirozenosti, v ideologiích pak odhaluje podstatu svého světového názoru. Učí se klást otázky, pochybovat a přirozeně tak podporovat názorovou pluralitu v kontextu Evropa a svět.

Předmět ZSV je realizován jako povinný ve všech ročnících gymnázia. Výuka probíhá ve třídách i veřejných místech mimo školu. Učivo je prezentováno za pomoci videa, četbou a přednáškami. Důležitou metodou je řízená diskuze postavená na individuálním názoru žáka, a rovněž samostatná i skupinová práce žáků formou vyhledávání a zpracovávání

⁵² *Gymnázium Jeseník. Profil školy.* [online]. [cit. 2020-03-14]. Dostupné z: <https://www.gymjes.cz/profil-skoly>.

⁵³ *Gymnázium Jeseník. O škole. Školní vzdělávací program.* [online]. [cit. 2020-03-14]. Dostupné z: <https://www.gymjes.cz/skolni-vzdelavaci-program>.

informací na témata současnosti, tj. eseje, komentáře, referáty, studie, úvahy a psychosociální hry, které napomáhají k formování žákovy osobnosti.

Vyučovací předmět Základy společenských věd úzce spolupracuje s následujícími vyučovacími předměty a vzdělávacími obory:

- cizí jazyky (Jazyk a jazyková komunikace)
- dějepis, výchova k občanství (Člověk a společnost)
- zeměpis (Člověk a příroda)
- hudební výchova, výtvarná výchova (Umění a kultura)
- informatika (Informační a komunikační technologie)

Do obsahu vyučovacího předmětu ZSV jsou integrována následující průřezová témata:

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova⁵⁴

Rozpracované výstupy z předmětu ZSV pro třetí ročník Gymnázia Jeseník jsou součástí přílohy číslo 1.

5.1.2 Hotelová škola Vincenze Priessnitze Jeseník

Hotelová škola Vincenze Priessnitze Jeseník je odbornou školou, která nabízí absolventovi orientaci v oblasti hotelnictví a cestovního ruchu. Je zaměřena na zahraniční obchod. Usiluje o to, aby se stal absolvent dobrým odborníkem na vysoké profesionální úrovni a uměl komunikovat nejméně ve dvou světových jazycích. Zaměřuje se na propojování teoretického vyučování s praxí, ať už tuzemskou nebo zahraniční.⁵⁵

⁵⁴ *Gymnázium Jeseník. Školní vzdělávací program.* [online]. [cit. 2020-03-14]. Dostupné z: https://www.gymjes.cz/files/svp/SVP_2015_G/N_09_zsv_0V.pdf

⁵⁵ *Hotelová škola Vincenze Priessnitze a Obchodní akademie Jeseník. O škole.* [online]. [cit. 2020-03-14]. Dostupné z: <https://hotelovkajes.cz/>.

Základní identifikační údaje školy

Název: Hotelová škola Vincenze Priessnitze a Obchodní akademie Jeseník

Adresa školy: Hotelová škola Vincenze Priessnitze a Obchodní akademie Jeseník, Dukelská 680, 790 01 Jeseník

Ředitel: Mgr. Petr Procházka

Zřizovatel: Olomoucký kraj

Základní identifikační údaje ŠVP

Název ŠVP: Hotelnictví a cestovní ruch

Kód a název oboru vzdělávání: (65-42-M/01), Hotelnictví

Stupeň poskytovaného vzdělání: Střední vzdělání s maturitní zkouškou

Délka a forma studia: 4 roky, denní studium

Platnost dokumentu: od 2. 9. 2013

Předmět: Základy společenských věd

Tento předmět žáky hlouběji a komplexněji seznamuje se společenskými, hospodářskými, politickými i kulturními aspekty současného života a psychologickými, etickými a právními kontexty mezilidského styku. Přípravuje žáky na soukromý a občanský život, k odpovědnému převzetí sociálních rolí, rozvíjí jejich způsobilost k mravně odpovědnému jednání a k lepšímu poznávání sama sebe i druhých, pěstuje u nich žádoucí míru sebereflexe a seberegulace.

Tematické okruhy tvoří didaktické soubory – Péče o zdraví, Soudobý svět, Člověk v lidském společenství, Člověk jako občan, Člověk a svět. Umožňují žákům utvořit si vlastní názor na společenský vývoj, aby byli schopni odolávat myšlenkové manipulaci a byli ochotni se angažovat nejen pro vlastní prospěch, ale i pro veřejné zájmy. Vedou žáky k efektivní práci s poznatky společenských věd, k získávání a kritickému vyhodnocování informací. Žáci jsou směřováni k tomu, aby byli schopni ocenit všelidské hodnoty, jakými jsou humanita, svoboda, demokracie, tolerance a kulturnost vztahů mezi lidmi a národy.⁵⁶

⁵⁶ SEDLÁŘOVÁ, Miroslava. *Školní vzdělávací program. Hotelnictví a cestovní ruch*. Jeseník, 2009, 231 s. Hotelová škola Vincenze Priessnitze a Obchodní akademie Jeseník.

Vyučovací předmět ZSV je úzce spjat s (mezipředmětovými vztahy):

- Dějepis
- Literární výchova
- Dějiny kultury
- Informační a komunikační technologie
- Ekologie
- Ekonomika a podnikání
- Zeměpis cestovního ruchu
- Právo
- Základy přírodních věd⁵⁷

Rozpracované výstupy z předmětu ZSV jsou součástí přílohy číslo 2.

5.1.3 Obchodní akademie Jeseník

Obchodní akademie Jeseník je odbornou školou, která nabízí absolventovi orientaci v oblasti bankovníctví, finančního poradenství, účetnictví, práva, cestovního ruchu nebo obchodu a obchodního systému. Absolvent studijního oboru Obchodní akademie získá úplné střední vzdělání, které je zakončené maturitní zkouškou. Po ukončení studia může dále pokračovat studiem na vysoké škole, vyšší odborné škole nebo se uplatní na trhu práce jako ekonom, účetní, asistent, sekretářka, obchodní zástupce, referent, pracovník v bance nebo pojišťovně.

Základní identifikační údaje školy

Název: Hotelová škola Vincenze Priessnitze a Obchodní akademie Jeseník

Adresa školy: Hotelová škola Vincenze Priessnitze a Obchodní akademie Jeseník, Dukelská 680, 790 01 Jeseník

Ředitel: Mgr. Petr Procházka

Zřizovatel: Olomoucký kraj⁵⁸

⁵⁷ SEDLÁŘOVÁ, Miroslava. *Školní vzdělávací program. Hotelnictví a cestovní ruch*. Jeseník, 2009, 231 s. Hotelová škola Vincenze Priessnitze a Obchodní akademie Jeseník.

⁵⁸ *Hotelová škola Vincenze Priessnitze a Obchodní akademie Jeseník. O škole* [online]. [cit. 2020-03-14]. Dostupné z: <https://hotelovkajes.cz/>.

Základní identifikační údaje ŠVP

Název ŠVP: Obchodní akademie – zahraniční obchod

Kód a název oboru vzdělávání: (63-41-M/02), Obchodní akademie

Stupeň poskytovaného vzdělání: Střední vzdělání s maturitní zkouškou

Délka a forma studia: 4 roky, denní studium

Platnost dokumentu: od 1. 9. 2015

Předmět: Základy společenských věd

Předmět žáky připravuje na aktivní občanský život v demokratické společnosti, pozitivně ovlivňuje hodnotovou orientaci žáků, učí je jednat odpovědně nejen ve vlastním zájmu, ale i v zájmu veřejném – vede žáky ke kritickému myšlení, pěstuje u žáků schopnost a dovednost navazovat sociální vztahy. Vede žáky k respektování a toleranci ve společenských vztazích. V průběhu studia se žáci seznámí s obsahem tematických okruhů: Péče o zdraví, Soudobý svět, Člověk v lidském společenství, Člověk jako občan, Člověk a svět. Tyto okruhy umožňují žákům utvořit si vlastní názor na společenský vývoj, aby byli schopni odolávat myšlenkové manipulaci a byli ochotni angažovat se nejen pro vlastní prospěch, ale i pro veřejné zájmy.

Mezipředmětové vztahy:

- informační technologie
- český jazyk a literatura
- dějepis⁵⁹

Rozpracované výstupy z předmětu jsou součástí přílohy číslo 3.

⁵⁹ SEDLÁŘOVÁ, Miroslava. *Školní vzdělávací program. Obchodní akademie – zahraniční obchod*. Jeseník, 2015, 169 s. Hotelová škola Vincenze Priessnitze a Obchodní akademie Jeseník.

5.1.4 Střední odborná škola a Střední odborné učiliště strojírenské a stavební, Jeseník, Dukelská 1240

Jedná se o technicky orientovanou školu na Jesenicku, která je zaměřena na strojírenství a stavebnictví. Přípravuje žáky v učebních oborech (strojní mechanik, instalatér, zedník, obráběč kovů, kameník) a ve studijních oborech (strojírenství, stavebnictví). Součástí školy jsou také dílny, kde je převážně realizován odborný výcvik učňů.⁶⁰

Základní identifikační údaje školy

Název a adresa školy: Střední odborná škola a Střední odborné učiliště strojírenské a stavební, Jeseník Dukelská 1240. Od 1. 1. 2020 došlo ke změně v názvu školy: Střední průmyslová škola Jeseník

Ředitel: Mgr. Jiří Viterna

Zřizovatel: Olomoucký kraj

Základní identifikační údaje ŠVP

Název ŠVP: Strojírenství

Kód a název oboru vzdělávání: (23-41-M/01), Strojírenství

Délka studia: 4 roky

Studijní forma vzdělávání: Denní forma vzdělávání

Stupeň vzdělávání: Střední vzdělání s maturitou

Platnost dokumentu: od 1. 9. 2017

Předmět: Občanská nauka

Občanská nauka je součástí společenskovední složky všeobecného vzdělávání. Cílem předmětu je seznámit žáka se společenskými, politickými a kulturními aspekty současného života. Vzdělávání směřuje žáky k vytvoření pozitivních hodnot, k samostatnému úsudku a k osobní odpovědnosti za své jednání v každodenním životě a v podmínkách měnícího se světa.

⁶⁰ *Střední průmyslová škola Jeseník. O škole.* [online]. [cit. 2020-03-14]. Dostupné z: <https://www.soje.cz/cz/o-skole/63-strategicke-dokumenty-skoly.html>.

Učivo je z obsahového hlediska uspořádáno do tematických celků.

2. ročník

- Člověk jako občan
- Člověk a právo

3. ročník

- Člověk v lidském společenství
- Člověk a soudobý svět

4. ročník

- Člověk a svět
- Člověk v lidském společenství

Průběh občanské nauky má výrazně výchovný charakter. Učivo je realizováno výukou ve třídě a doplněno dalšími formami vzdělávání – návštěvy výstav, soudního jednání, obecní samosprávy, besedou s odborníky a videoprojekcí. Dále výuku doplňují exkurze v rámci ostatních všeobecně vzdělávacích a odborných předmětů. Žáci mají dostatek prostoru jak pro prezentaci svých názorů a postojů, tak také pro jejich následnou obhajobu v diskuzích a při týmové práci.

Do obsahu vyučovacího předmětu Občanská nauka jsou integrována následující průřezová témata:

- Občan v demokratické společnosti
- Člověk a životní prostředí
- Člověk a svět práce
- Informační a komunikační technologie⁶¹

Rozpis výsledků vzdělávání a učiva předmětu občanská nauka pro druhý ročník Střední odborné školy a Středního odborného učiliště strojírenského a stavebního Jeseník jsou součástí přílohy číslo 4.

⁶¹ VITERNA, Jiří. *Školní vzdělávací program. Strojírenství*. Jeseník, 2017, 175 s. Střední odborná škola a Střední odborné učiliště strojírenské a stavební, Jeseník Dukelská 1240.

Na základě analýzy ŠVP u vybraných středních škol v Jeseníku byl vypracován dotazník, který byl vytvořen podle rozpracovaných výstupů z předmětů ZSV a občanská nauka.

5.2 Cíl průzkumu a stanovení premis

Cílem průzkumu je zanalyzovat právní vědomí žáků jednotlivých středních škol, zjistit jejich reálné znalosti v oblasti práva, jejich postoj k právu a názory na něj. Dále je také cílem vyhodnotit faktory, které právní znalosti středoškoláků na Jesenicku nejvíce ovlivňují.

Na základě stanovených cílů jsme stanovili následující předpoklady:

- Předpokládáme, že úroveň právního vědomí je vyšší u žáků gymnázia než u žáků středních odborných škol.
- Předpokládáme, že na základě výsledků uvedeného průzkumu je právní vědomí žáků Střední průmyslové školy na nízké úrovni.
- Předpokládáme, že na vývoj právního vědomí mladých lidí mají rozhodující vliv faktory, jakými jsou pohlaví, věk, vzdělání, stupeň urbanizace a rodinné zázemí.

Uvedené předpoklady jsme stanovili mimo jiné jako premisy – na úroveň právního vědomí mají relevantní vliv osobní atributy, jako je vzdělání (typ navštěvované střední školy a ročník), věk, pohlaví, stupeň urbanizace a rodinné zázemí (stupeň vzdělání rodičů).

5.3 Metoda sběru dat

Při průzkumu byla použita dotazníková metoda. Dotazník vlastní konstrukce, který představuje nástroj průzkumu, sestává z 28 respondentům kladených otázek. Samotný dotazník je strukturován do tří částí. První část s názvem Obecné informace obsahuje otázky zaměřené na určení respondentů podle faktorů ovlivňujících právní vědomí, a to vzdělání (typ navštěvované střední školy a ročník), věk, pohlaví, stupeň urbanizace a rodinné zázemí (stupeň vzdělání rodičů).

Druhá a třetí část dotazníku se zaměřením na obecné právo a jednotlivé druhy práv (zejména občanské a rodinné), jsou směřovány k analýze skutečné úrovně právního vědomí středoškoláků jednotlivých škol. Jsou formulovány podle výkonového standardu rámcového vzdělávacího programu pro předmět občanská nauka a ZSV středních škol. Ve výše uvedených částech jde o analýzu skutečných znalostí žáků středních škol. Zjišťujeme dle

jednotlivých otázek, jak se vybraní respondenti v dané problematice orientují, zda znají správné odpovědi na dané otázky.

Poslední tři otázky v dotazníku mají charakter autoevaluace vlastního právního vědomí a faktorů ovlivňujících vývoj právního vědomí. V dotazníku jsou použity dva typy otázek – otevřené a uzavřené. Uzavřené otázky poskytují možnost jedné správné odpovědi. Celý dotazník je začleněn do přílohy číslo 5.

5.4 Realizace výzkumu

Nejdříve bylo důležité vypracovat vlastní standardizovaný dotazník. Dotazníkové šetření bylo realizováno jako anonymní, a jak již bylo uvedeno v předcházející podkapitole, dotazník se skládá z celkem 28 otázek. Většina dotazníku je tvořena vědomostními otázkami se zaměřením na právo jako takové a dále otázkami z občanského či rodinného práva.

Samotné průzkumné šetření bylo realizováno v průběhu od 17. do 28. února 2020. Dotazník byl administrován výhradně žákům středních škol, které se nacházejí v regionu Jesenicka. Celkem se jednalo o 4 střední školy – gymnázium, obchodní akademie a odborné střední školy. Jejich výběr proběhl na základě vymezení všech středních škol, které poskytují žákům vzdělávání ukončené maturitní zkouškou v okrese Jeseník. Celkem se jednalo o čtyři střední školy na území Jesenicka. Jde o Gymnázium Jeseník, Střední průmyslovou školu Jeseník, Hotelovou školu Vincenze Priessnitze a Obchodní akademii Jeseník. Oslovené školy jsou příspěvkovými organizacemi a zřizovatelem je Olomoucký kraj.

Všechny školy se nám podařilo kontaktovat, přičemž ředitelé oslovených škol souhlasili se spoluprací na výzkumném šetření této bakalářské práce. Výzkumné šetření proběhlo na vzorku 108 žáků. Z důvodu metodologického zpracování byl zvolen jednotný počet respondentů. Ten se odvíjel od nejnižšího počtu žáků ve třídě. Nejnižší počet žáků ve třídě měla Střední průmyslová škola v oboru strojírenství a stavebnictví, kde je předmět občanská nauka společný pro oba obory. Počet respondentů čítal 27 žáků. Z ostatních oborů bylo náhodně vybráno taktéž 27 dotazníků, které byly metodologicky zpracovány.

Samotná administrace dotazníků proběhla přímo ve vyučovací hodině, kdy učitel žákům vysvětlil, o co v daném dotazníku jde a k čemu slouží. Žáci také neměli v žádné třídě možnost využívat internet ani jiné informační zdroje, čímž byla zaručena objektivita výzkumného šetření a nezkreslení skutečných vědomostí respondentů z oblasti právního

vzdělání. Dotazník měli respondenti vyplněný během 20–25 minut. Návratnost dotazníků činila 100 %, neboť žáci po vyplnění otázek ihned odevzdali dotazník zpět učiteli.

5.5 Charakteristika souboru respondentů

Z celkového počtu 108 respondentů se výzkumu zúčastnilo 57 (53 %) dívek a 51 (47 %) chlapců. Většina respondentů navštěvuje 3. ročník dané vzdělávací instituce (80 respondentů, tj. 74 %). Proto také většina respondentů spadá do věkové skupiny 17–18 let.

Respondenti byli také dotazováni na to, zda pocházejí z města nebo z vesnice. Celkem 35 respondentů uvedlo, že žijí ve městě (32 %). Zbylých 73 respondentů označilo odpověď, že žijí na vesnici (68 %). Nejčastějším vzděláním matek respondentů bylo středoškolské vzdělání s maturitou (46 osob, tj. 43 %). Nejčastějším vzděláním otců respondentů bylo středoškolské vzdělání bez maturity (43 osob, tj. 40 %).

5.6 Metoda analýzy dat

Po odevzdání všech dotazníků bylo zapotřebí u respondentů zaznamenat do programu Microsoft Excel 2010 jejich odpovědi k jednotlivým otázkám. Poté proběhlo vyhodnocení takto získaných dat. Vytvořeny byly četnostní tabulky, kde byly uvedeny relativní četnosti, které byly vypočteny jako podíl počtu respondentů, kteří označili správnou odpověď, k celkovému počtu dotázaných v jednotlivých školách. Výsledek relativní četnosti byl zaznamenán v procentech. Vyhodnocení k otázkám bylo provedeno nejenom tímto způsobem, ale také slovním komentářem. U otevřených otázek bylo také zjišťováno, jak odpovídali žáci jednotlivých středních škol.

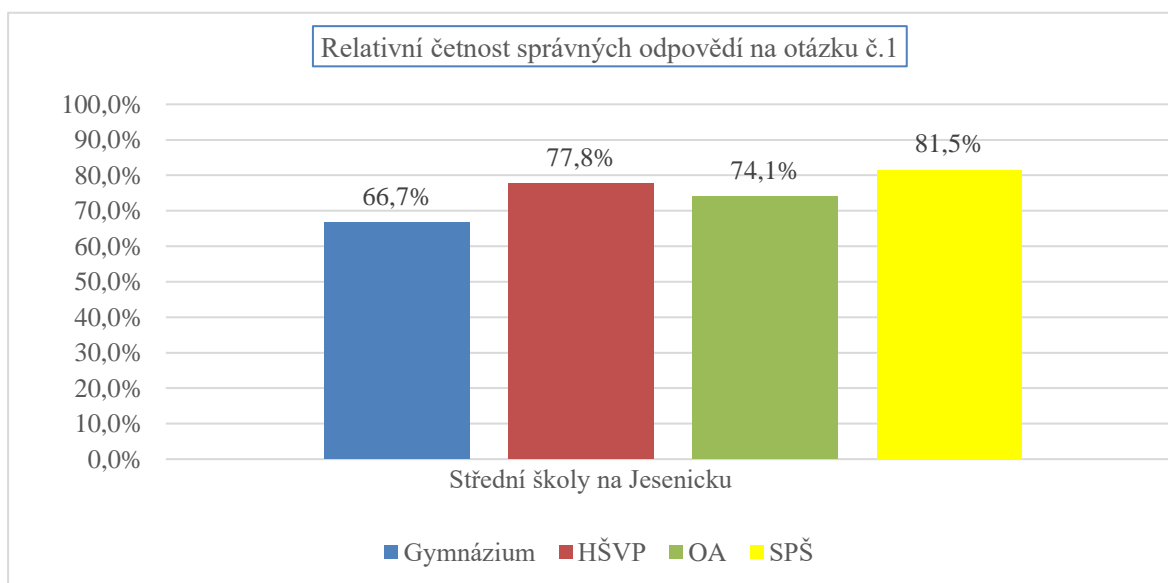
5.7 Analýza a interpretace výsledků dotazníkového šetření

V této části bakalářské práce se budeme věnovat analýze a interpretaci výsledků průzkumu. Odpovědi na jednotlivé otázky získané průzkumem jsou strukturovány podle pořadí otázek v dotazníku. Ve vědomostní části dotazníku jsou získané údaje u uzavřených otázek zpracovány v tabulkách a grafech, otevřené otázky jsou hodnoceny slovně. Poslední tři otázky našeho průzkumu se věnují autoevaluaci vlastního právního vědomí a také faktorům ovlivňujícím právní vědomí. V dotazníku jsou tyto otázky rovněž hodnoceny slovním komentářem.

V následujících tabulkách a grafech jsou zaznamenány odpovědi žáků zkoumaných škol na vědomostní otázky z oblasti práva. Odpovědi s nejvyšší četností (žáci na danou otázku odpověděli správně) jsou v tabulkách zaznamenány zeleně a s nejnižší četností červeně. Správné odpovědi na otázky jsou v tabulkách zvýrazněny tučným písmem. V grafech, které vizuálně doplňují získané informace, jsou jednotlivé školy barevně rozlišeny. Slouží pro přehlednější zhodnocení dané problematiky.

Tabulka č. 1: Výsledky vědomostních otázek

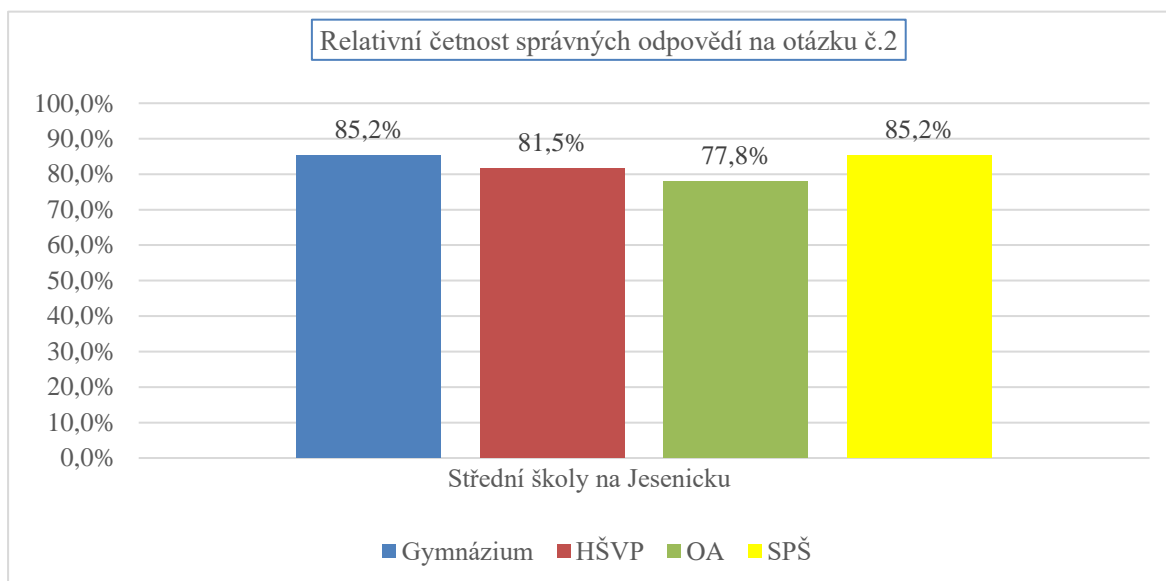
Otázka č. 1	Varianty odpovědí	Četnost odpovědí žáků jednotlivých škol			
		Gymnázium	HŠVP	OA	SPŠ
Právo je podle Vás:	Státem vytvořený ...	66,7 %	77,8 %	74,1 %	81,5 %
	Vytvořený soupis ...	3,7 %	3,7 %	3,7 %	14,8 %
	Znalost povinností ...	3,7 %	0 %	3,7 %	3,7 %
	Soubor společenských ...	25,9 %	18,5 %	18,5 %	0 %

Ve vědomostní otázce č. 1 nejlépe obstála SPŠ – její žáci na danou otázku odpověděli správně ve 22 z 27 případů. Nejhůře obstálo Gymnázium, kde žáci chybovali v 9 z 27 případů.

Tabulka č. 2: Výsledky vědomostních otázek

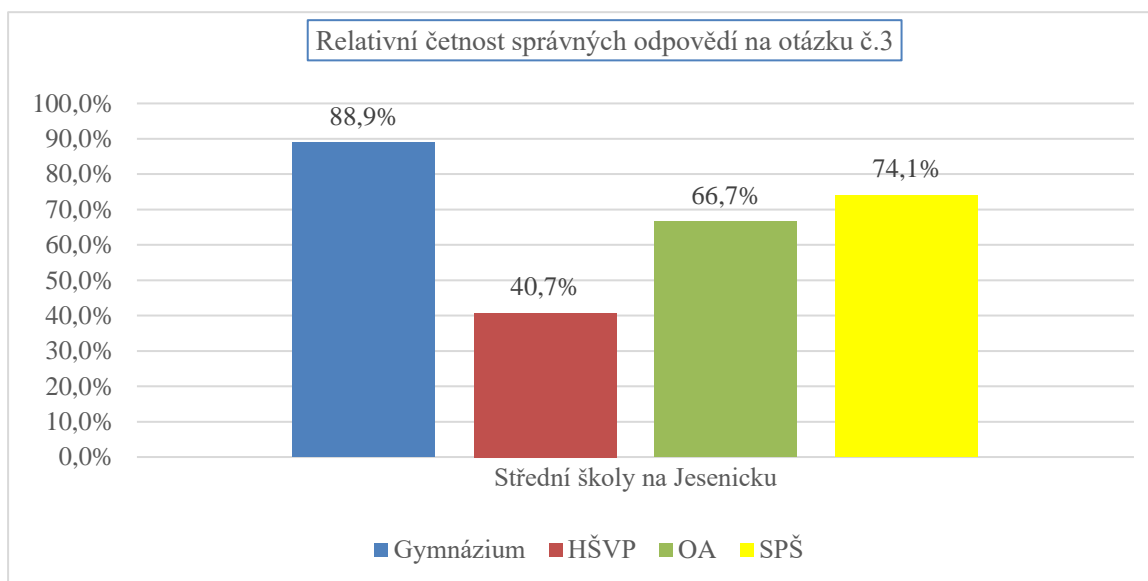
Otázka č. 2	Varianty odpovědí	Četnost odpovědí žáků jednotlivých škol			
		Gymnázium	HŠVP	OA	SPŠ
Jaký je nejvyšší normativní právní akt v ČR?	Vyhlášky ministerstev	3,7 %	0 %	3,7 %	0 %
	Ústava ČR	85,2 %	81,5 %	77,8 %	85,2 %
	Vládní nařízení	0 %	0 %	0 %	7,4 %
	Ústavní zákony	11,1 %	18,5 %	18,5 %	7,4 %

V otázce č. 2 se z hlediska nabytých vědomostí nejlépe umístily Gymnázium a SPŠ, kde žáci na danou otázku odpověděli správně ve 23 z 27 případů. Nejhůře obstála OA, kde žáci chybovali v 6 z 27 případů.

Tabulka č. 3: Výsledky vědomostních otázek

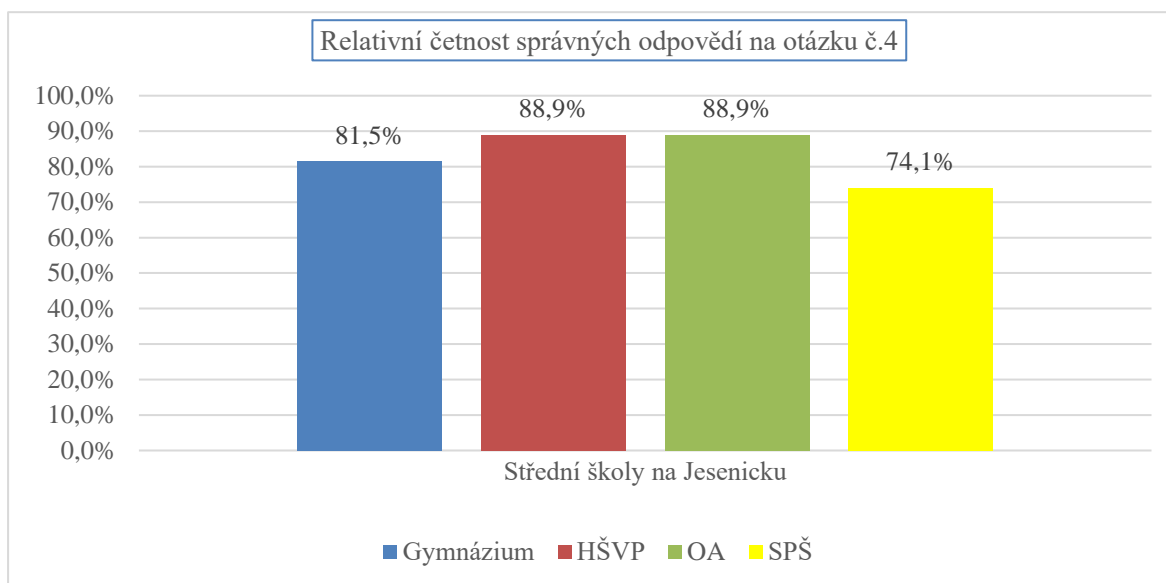
Otázka č. 3	Varianty odpovědí	Četnost odpovědí žáků jednotlivých škol			
		Gymnázium	HŠVP	OA	SPŠ
Který dokument začíná tímto: "My občané České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku..."	Ústava ČR	88,9 %	40,7 %	66,7 %	74,1 %
	každý Zákon	0 %	18,5 %	3,7 %	7,4 %
	Hymna ČR	3,7 %	3,7 %	3,7 %	0 %
	slib poslance Poslanecké...	7,4 %	37,0 %	25,9 %	18,5 %

V otázce č. 3 nejpřesněji odpovídali žáci Gymnázia, kteří na danou otázku odpověděli správně ve 24 z 27 případů. Nejhůře obstála HŠVP, kde žáci chybovali v 16 z 27 případů.

Tabulka č. 4: Výsledky vědomostních otázek

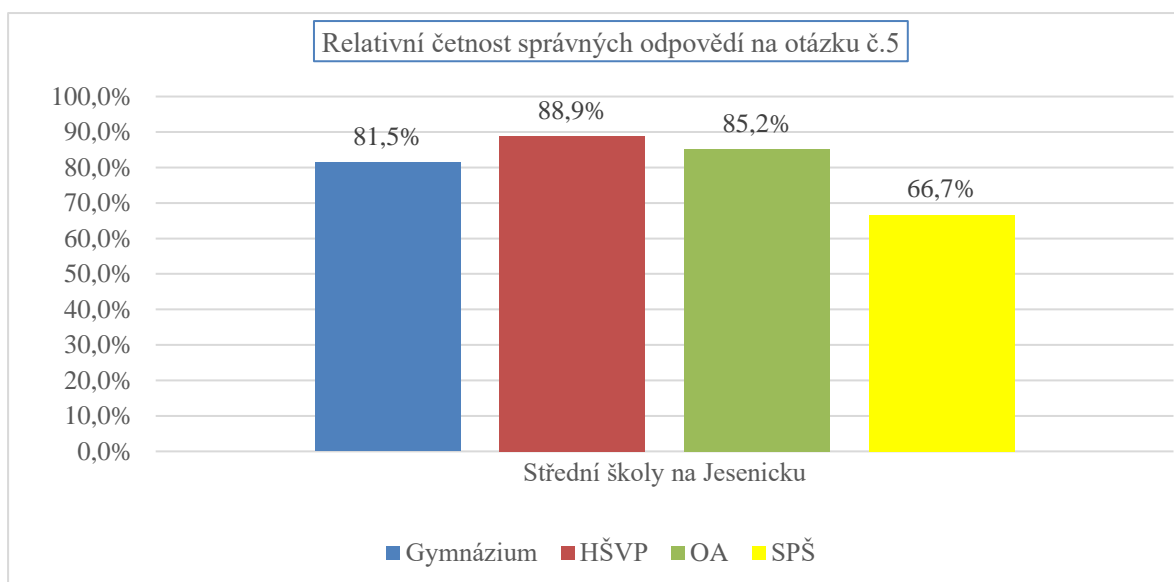
Otázka č. 4	Varianty odpovědí	Četnost odpovědí žáků jednotlivých škol			
		Gymnázium	HŠVP	OA	SPŠ
Označte, co nepatří mezi státní symboly ČR?	Státní barvy (trikolóra)	3,7 %	0 %	0 %	3,7 %
	Státní vlajka	0 %	0 %	0 %	0 %
	Státní hymna	0 %	0 %	3,7 %	7,4 %
	Preambule Ústavy ČR	81,5 %	88,9 %	88,9 %	74,1 %
	Prezidentská vlajka (standarda)	11,1 %	7,4 %	0,0 %	7,4 %
	Státní pečeť	3,7 %	3,7 %	7,4 %	3,7 %
	Velký státní znak	0 %	0 %	0 %	0 %
	Malý státní znak	0 %	0 %	0 %	3,7 %

V otázce č. 4 z hlediska vědomostí nejlépe obstály HŠVP a OA, přičemž žáci na danou otázku odpověděli správně ve 24 z 27 případů. Nejhůře obstála SPŠ, kde žáci chybovali v 7 z 27 případů.

Tabulka č. 5: Výsledky vědomostních otázek

Otázka č. 5	Varianty odpovědí	Četnost odpovědí žáků jednotlivých škol			
		Gymnázium	HŠVP	OA	SPŠ
Zákonodárny orgán v ČR je:	Prezident ČR	7,4 %	3,7 %	14,8 %	25,9 %
	Premiér ČR	3,7 %	0 %	0 %	3,7 %
	Nejvyšší soud	7,4 %	7,4 %	0 %	3,7 %
	Parlament ČR	81,5 %	88,9 %	85,2 %	66,7 %

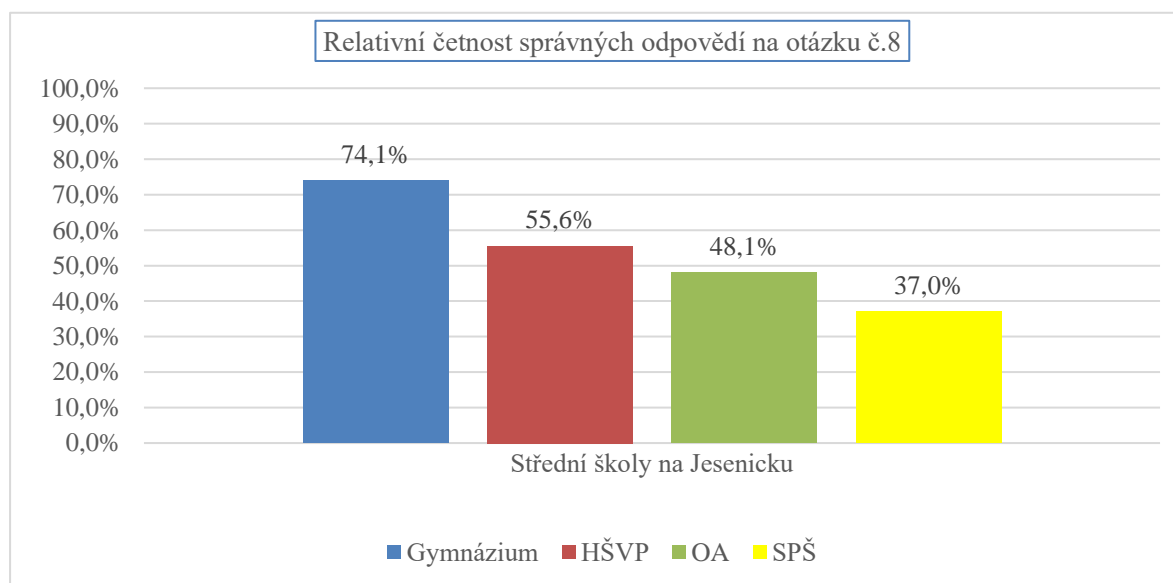
V otázce č. 5 nejlépe obstála HŠV, jejíž žáci na danou otázku odpověděli správně ve 24 z 27 případů. Nejhůře obstála SPŠ, kde žáci chybovali v 9 z 27 případů.

V otázce č. 6 měli žáci napsat jméno prezidenta České republiky, všech 108 dotázaných správně uvedlo odpověď *Miloš Zeman*, jejich úspěšnost je tedy stoprocentní.

V otázce č. 7 měli žáci uvést jméno premiéra České republiky. Správnou odpověď, *Andrej Babiš*, uvedli žáci Gymnázia, HŠVP, OA a SPŠ. Žáci SPŠ byli taktéž velmi úspěšní, pouze jeden žák nenapsal žádnou odpověď.

Tabulka č. 6: Výsledky vědomostních otázek

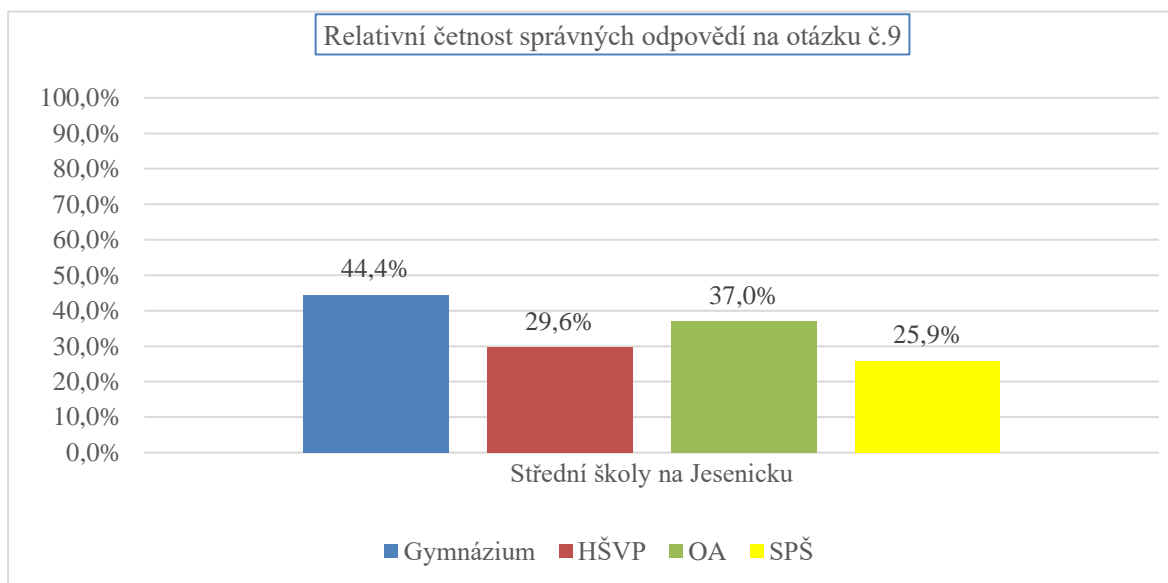
Otázka č. 8	Varianty odpovědí	Četnost odpovědí žáků jednotlivých škol			
		Gymnázium	HŠVP	OA	SPŠ
ČR je demokratický stát. Co to znamená?	Vládu lidu prostřednictvím...	74,1 %	55,6 %	48,1 %	37,0 %
	Uspořádání společnosti ...	22,2 %	44,4 %	51,9 %	55,6 %
	Bezprostřední účast lidu ...	3,7 %	0 %	0 %	7,4 %

Otázku č. 8 nejlépe zodpovědělo Gymnázium, kde žáci na danou otázku odpověděli správně ve 20 z 27 případů. Nejhůře obstála SPŠ, kde žáci chybovali v 17 z 27 případů.

Tabulka č. 7: Výsledky vědomostních otázek

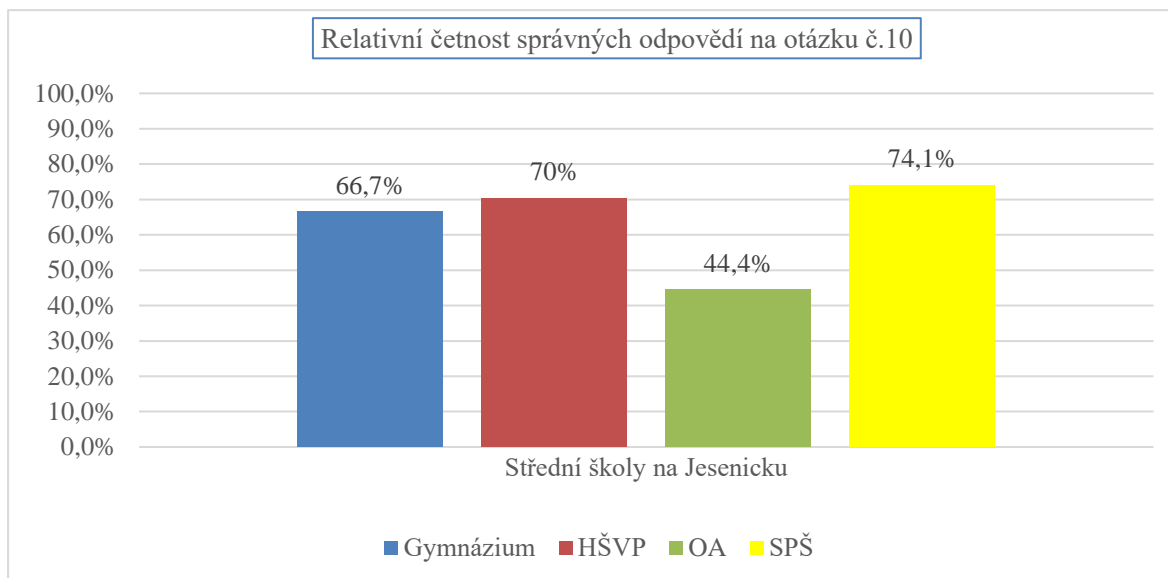
Otázka č. 9	Varianty odpovědí	Četnost odpovědí žáků jednotlivých škol			
		Gymnázium	HŠVP	OA	SPŠ
Volby jsou základním prvkem demokracie. V roce 2021 budeme volit:	Premiéra ČR	0 %	25,9 %	7,4 %	3,7 %
	Prezidenta ČR	48,1 %	44 %	56 %	66,7 %
	Starostu/Starosty	7,4 %	0 %	0 %	3,7 %
	Poslance Poslanecké ...	44,4 %	29,6 %	37,0 %	25,9 %

V otázce č. 9 nejpřesněji odpovídalo Gymnázium, žáci danou otázku správně zodpověděli ve 12 z 27 případů. Nejhůře obstála SPŠ, kde žáci chybovali ve 20 z 27 případů.

Tabulka č. 8: Výsledky vědomostních otázek

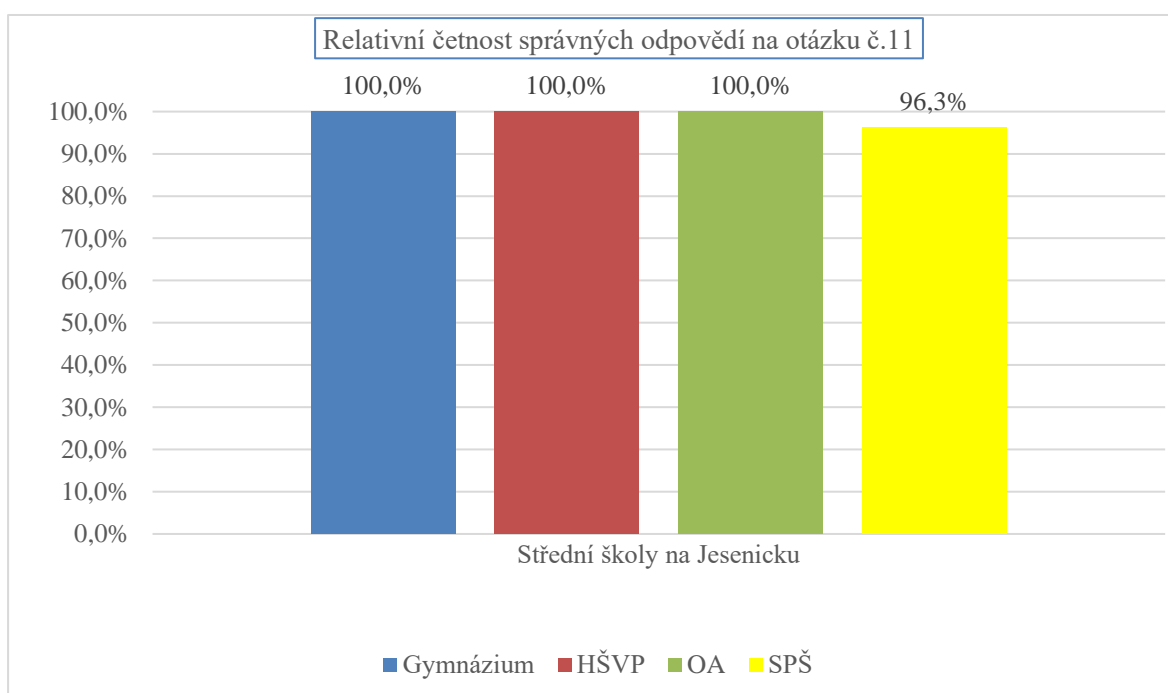
Otázka č. 10	Varianty odpovědí	Četnost odpovědí žáků jednotlivých škol			
		Gymnázium	HŠVP	OA	SPŠ
Občanské právo upravuje:	Otázky manželství, vztahy...	14,8 %	22,2 %	22,2 %	7,4 %
	Pracovněprávní vztahy	0 %	0 %	11,1 %	7,4 %
	Majetkové vztahy ...	66,7 %	70 %	44,4 %	74,1 %
	Nejdůležitější právní vztahy...	18,5 %	7,4 %	22,2 %	11 %

V otázce č. 10 naopak nejlépe obstála SPŠ, jejíž žáci na danou otázku odpověděli správně ve 20 z 27 případů. Nejhůře obstála OA, kde žáci chybovali v 15 z 27 případů.

Tabulka č. 9: Výsledky vědomostních otázek

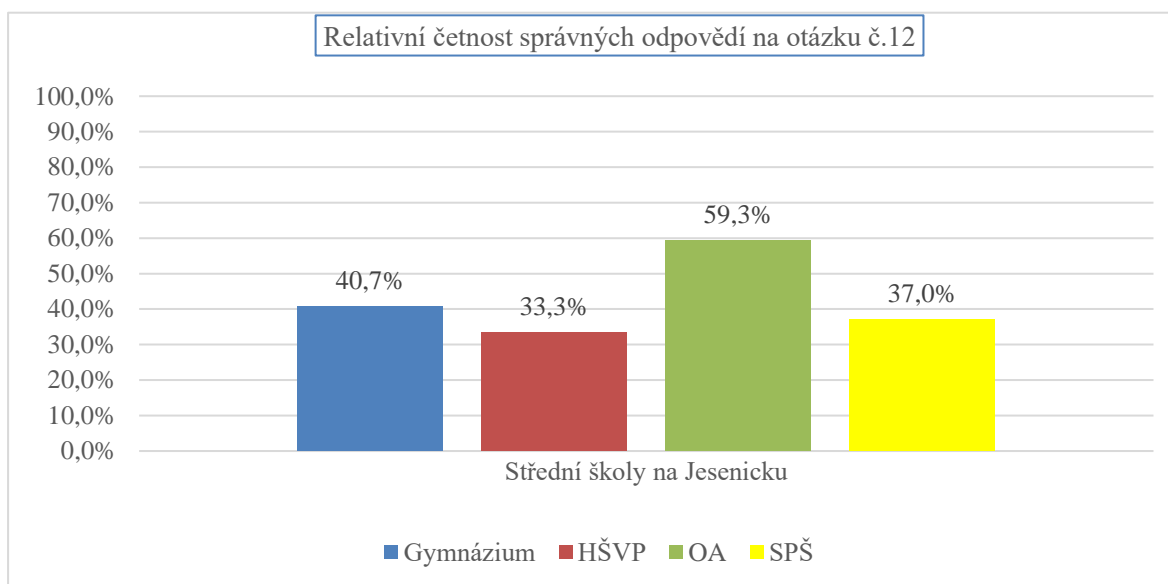
Otázka č. 11	Varianty odpovědí	Četnost odpovědí žáků jednotlivých škol			
		Gymnázium	HŠVP	OA	SPŠ
Do kterého právního odvětví zařadíte "Rozhodnutí o trestu a vině?"	Pracovní právo	0 %	0 %	0 %	0 %
	Rodinné právo	0 %	0 %	0 %	0 %
	Trestní právo	100,0 %	100,0 %	100,0 %	96,3 %
	Občanské právo	0 %	0 %	0 %	3,7 %

Otázku č. 11 zodpověděly Gymnázium, HŠVP a OA s maximální (100 %) úspěšností. Žáci SPŠ chybovali pouze v 1z 27 případů.

Tabulka č. 10: Výsledky vědomostních otázek

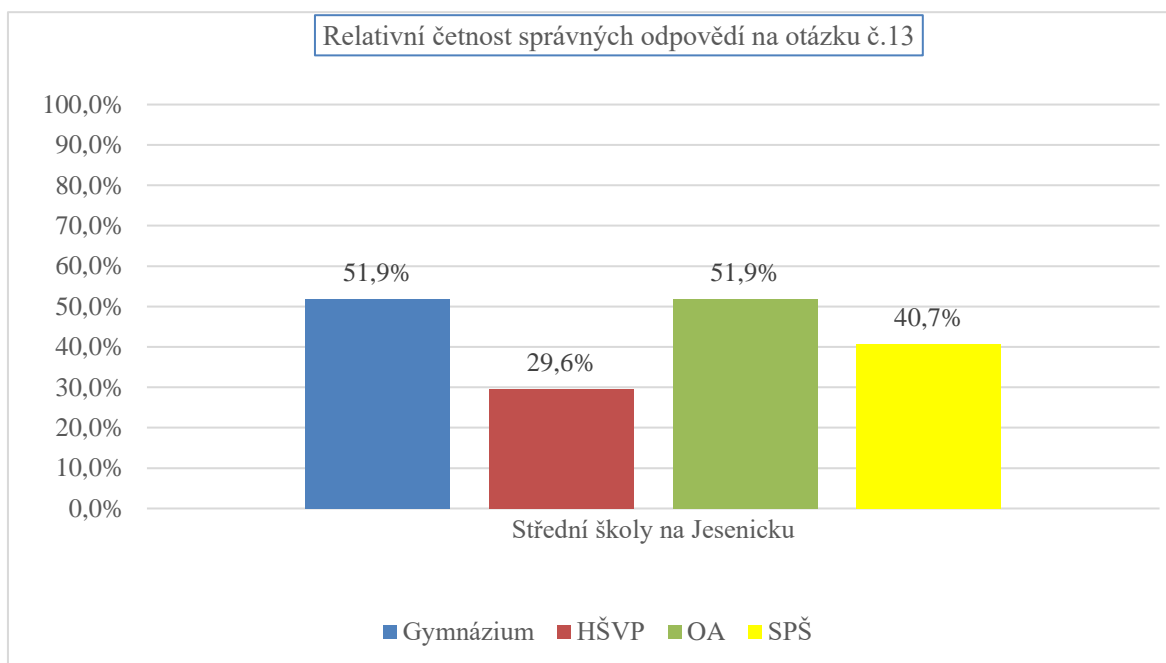
Otázka č.12	Varianty odpovědí	Četnost odpovědí žáků jednotlivých škol			
		Gymnázium	HŠVP	OA	SPŠ
Od kterého roku života jste zodpovědný/á za své přestupky?	15	40,7 %	33,3 %	59,3 %	37,0 %
	16	0 %	0 %	0 %	0 %
	17	0 %	0 %	4 %	0 %
	18	59,3 %	66,7 %	37,0 %	63,0 %

V otázce č. 12 nejlépe obstála OA, ve které žáci na danou otázku odpověděli správně v 16 z 27 případů. Nejhůře obstála HŠVP, kde žáci chybovali v 18 z 27 případů.

Tabulka č. 11: Výsledky vědomostních otázek

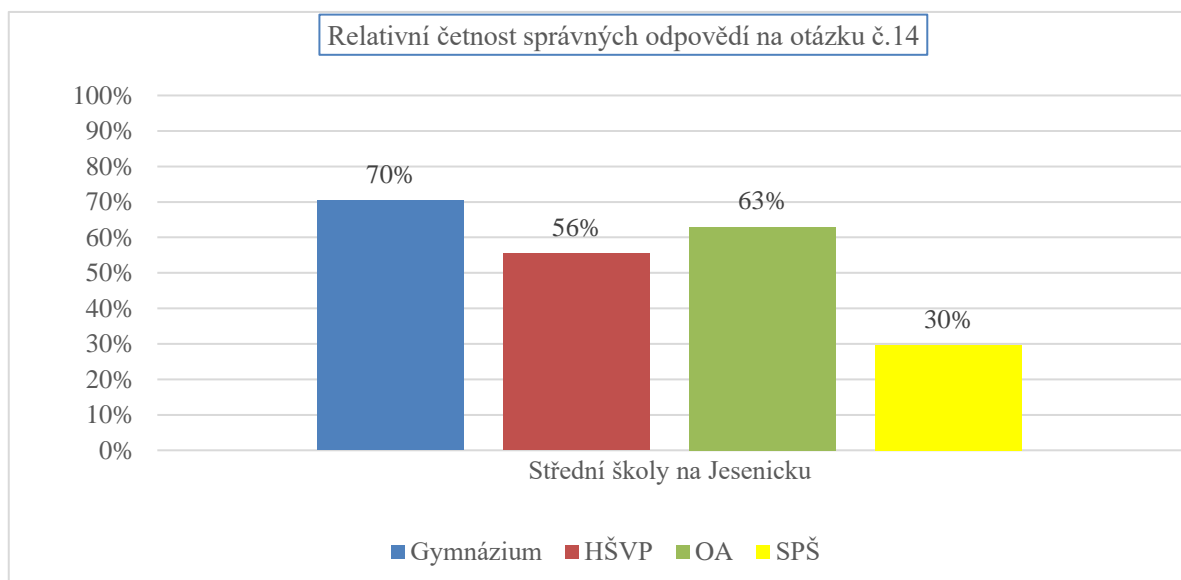
Otázka č. 13	Varianty odpovědí	Četnost odpovědí žáků jednotlivých škol			
		Gymnázium	HŠVP	OA	SPŠ
Co je deliktní způsobilost?	Nikdy jsem to neslyšel/a	37 %	63 %	41 %	48 %
	Mohu získat občanský...	7 %	4 %	0 %	0 %
	Sám/a zodpovídám za...	51,9 %	29,6 %	51,9 %	40,7 %
	Jsem způsobilý/á uzavřít...	0 %	0 %	0 %	7,4 %
	Můj zákonný zástupce...	4 %	4 %	7 %	3,7 %

V otázce č. 13 bylo shodně úspěšné Gymnázium společně s OA, ve kterých žáci na danou otázku odpověděli správně ve 14 z 27 případů. Nejhůře odpovídala HŠVP, kde žáci chybovali v 19 z 27 případů.

Tabulka č. 12: Výsledky vědomostních otázek

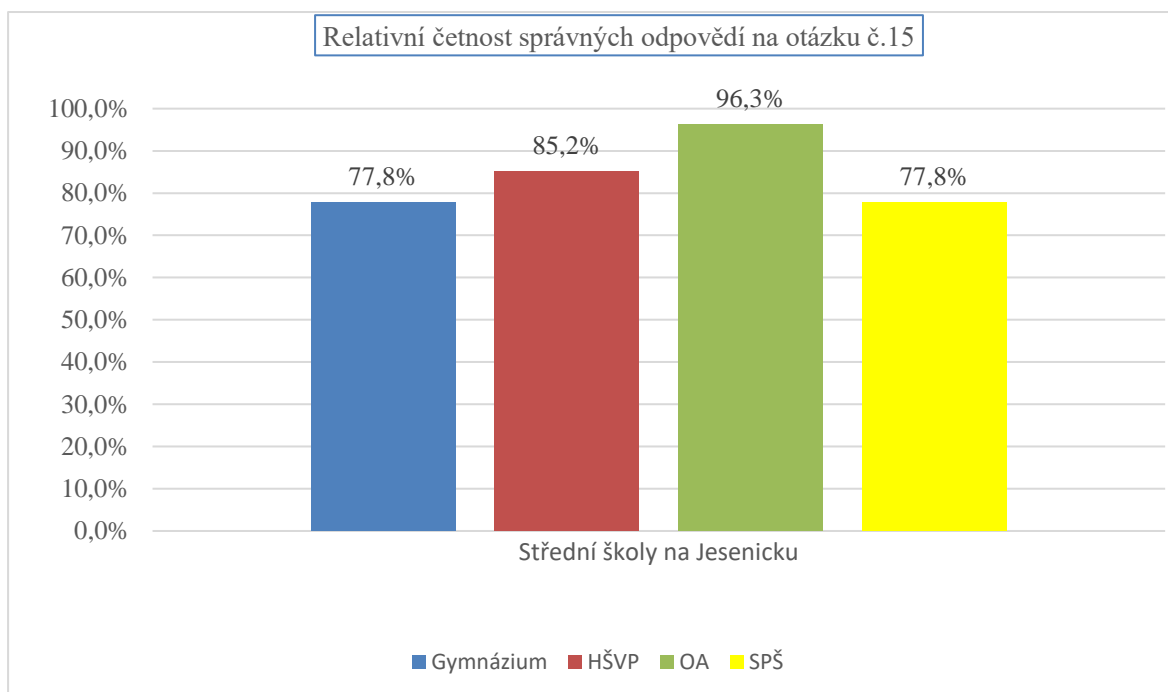
Otázka č.14	Varianty odpovědí	Četnost odpovědí žáků jednotlivých škol			
		Gymnázium	HŠVP	OA	SPŠ
Manželství nemůže uzavřít nezletilý. Soud může v souladu s účelem...	14 let	0 %	0 %	0 %	3,7 %
	15 let	30 %	33 %	26 %	22 %
	16 let	70 %	56 %	63 %	30 %
	17 let	0 %	11,1 %	11,1 %	44,4 %

V otázce č. 14 nejlépe obstálo Gymnázium, kde se žáci projevili správně nabytými vědomostmi v 15 z 27 případů. Nejhůře obstála SPŠ, kde žáci chybovali v 19 z 27 případů.

Tabulka č.13: Výsledky vědomostních otázek

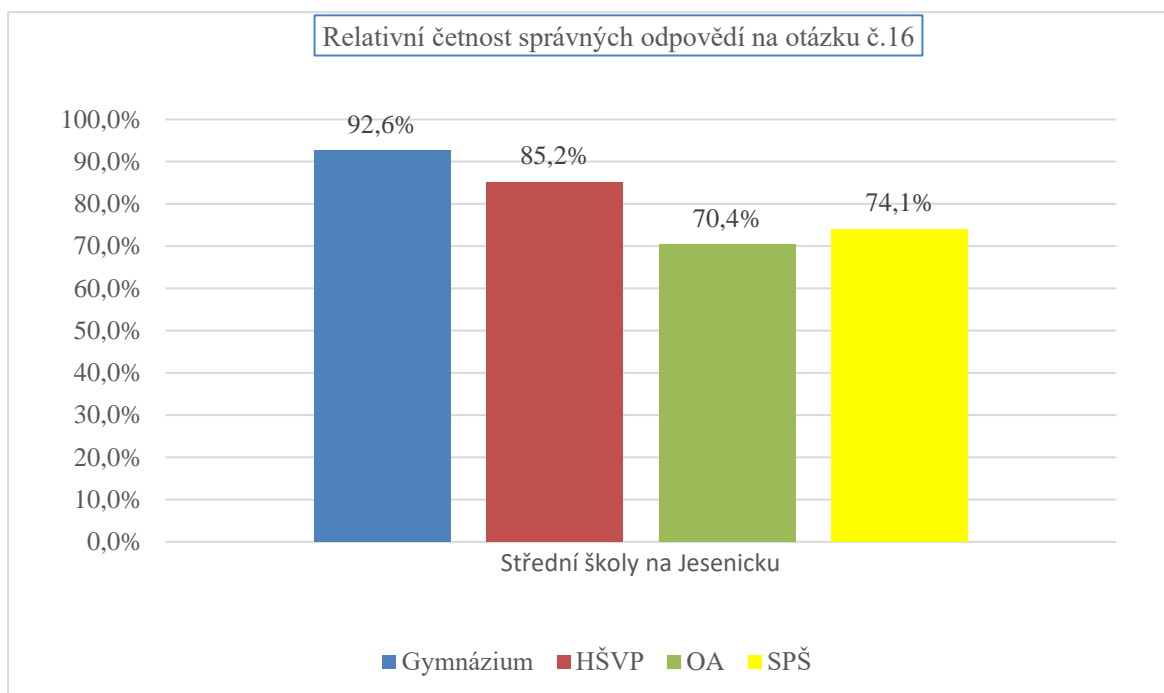
Otázka č. 15	Varianty odpovědí	Četnost odpovědí žáků jednotlivých škol			
		Gymnázium	HŠVP	OA	SPŠ
Pracovní poměr vzniká:	Dohodou a mzdovým...	18,5 %	14,8 %	3,7 %	14,8 %
	Písemnou pracovní...	77,8 %	85,2 %	96,3 %	77,8 %
	Jmenováním, ústní formou	3,7 %	0 %	0 %	3,7 %
	Po vzájemné domluvě...	0 %	0 %	0 %	3,7 %

Otázku č. 15 nejlépe zodpověděla OA, žáci na danou otázku odpověděli správně ve 26 z 27 případů. Nejhůře obstálo Gymnázium a SPŠ, kde žáci shodně chybovali v 6 z 27 případů.

Tabulka č.14: Výsledky vědomostních otázek

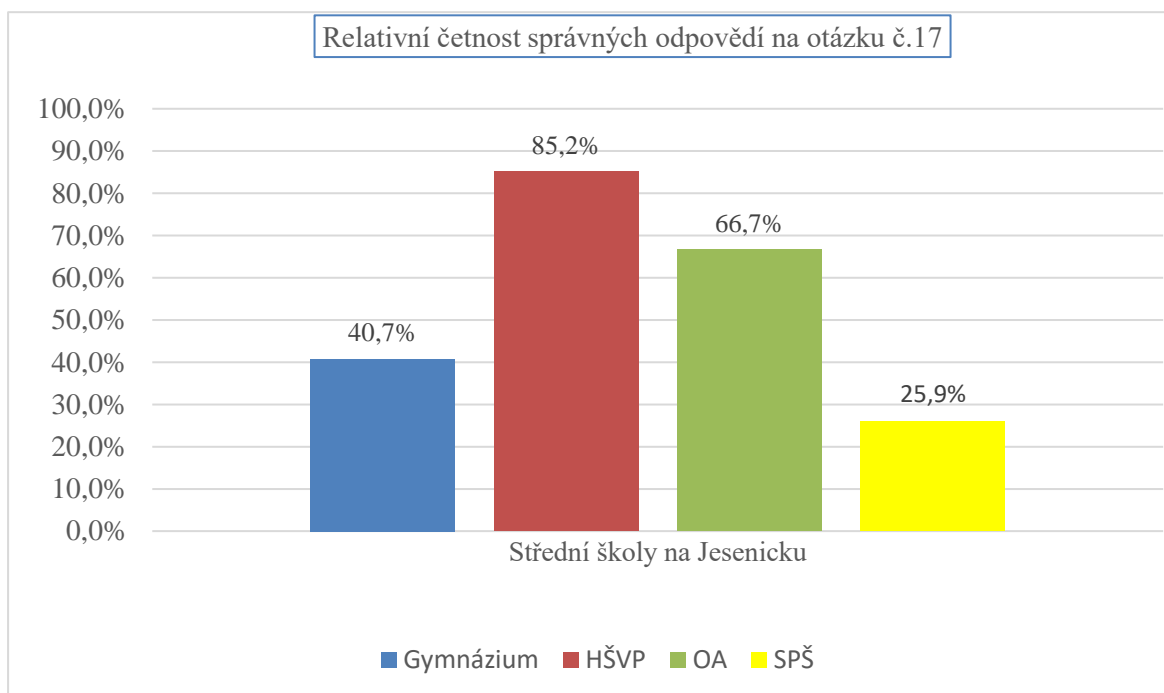
Otázka č. 16	Varianty odpovědí	Četnost odpovědí žáků jednotlivých škol			
		Gymnázium	HŠVP	OA	SPŠ
Pracovní poměr může být rozvázán:	V době, kdy je zaměstnanec...	3,7 %	0 %	3,7 %	3,7 %
	Výpovědi bez udání...	3,7 %	7,4 %	7,4 %	11,1 %
	Dohodou nebo výpovědí...	92,6 %	85,2 %	70,4 %	74,1 %
	V době, kdy je...	0 %	7,4 %	18,5 %	11,1 %

V otázce č. 16 nejlépe obstálo Gymnázium, jehož žáci na danou otázku odpověděli správně ve 25 z 27 případů. Nejhůře obstála OA, kde žáci chybovali v 8 z 27 případů.

Tabulka č.15: Výsledky vědomostních otázek

Otázka č. 17	Varianty odpovědí	Četnost odpovědí žáků jednotlivých škol			
		Gymnázium	HŠVP	OA	SPŠ
Kdo je podle Vás Veřejný ochránce lidských práv?	Ministr spravedlnosti	51,9 %	14,8 %	29,6 %	70,4 %
	Ombudsman	40,7 %	85,2 %	66,7 %	25,9 %
	Prezident ČR	0 %	0 %	3,7 %	3,7 %
	Ministr zdravotnictví	7,4 %	0 %	0 %	0 %

V otázce č. 17 nejlépe odpovídala HŠVP, ve které žáci na danou otázku odpověděli správně ve 23 z 27 případů. Nejhůře obstála SPŠ, kde žáci chybovali ve 20 z 27 případů.

Poslední otázka č. 18, která byla zaměřena na zjištění znalostí žáků, byla zacílena na práva dítěte. Tato práva jsou stejně důležitá jako práva jiných. Za dítě se považuje každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu státu, který se vztahuje na dítě, není dospělost dosažena dříve. Jako první jsme požádali naše respondenty, aby uvedli jeden mezinárodní dokument, podle kterého se rozhodla řídit i naše republika, a tím chránit práva dětí. Nejlépe obstáli a na danou otázku správně odpověděli žáci Gymnázia, kteří uvedli alespoň jeden mezinárodní dokument, podle kterého naše republika chrání práva dětí, a to v 19 z 27 případů. Nejhůře obstála OA, kde žáci chybovali v 11 z 27 případů. V chybných odpovědích se nejčastěji vyskytly mezinárodní organizace systému OSN – UNESCO a UNICEF. Vyskytly se i odpovědi jako ombudsman či Všeobecná deklarace lidských práv.

Dále jsme žáky požádali, aby se pokusili vyjmenovat alespoň jedno dětské právo. Nejlépe obstáli a na danou otázku správně odpověděli žáci Gymnázia, kteří uvedli alespoň jedno právo dětí ve 26 z 27 případů, a byli tedy velmi úspěšní. Nejhůře obstála SPŠ, kde žáci nejmenovali ani jedno takové právo, a to ve 13 z 27 případů.

V otázce č. 19 jsme požádali respondenty, aby posoudili své právní vědomí, zda je dostačující na to, aby dokázali vyřešit běžné problémy, se kterými se mohou v životě potkat. Nejvíce spokojeni se svým právním vědomím jsou žáci Gymnázia (51,9 %), na druhé pozici se řadí žáci SPŠ (48,1 %), jako třetí se umístili žáci HŠVP (44,4 %) a nejmenší spokojenost se svým právním vědomím projeví žáci OA (40,7 %). Jako nedostatečné hodnotí své právní vědomí 37 % žáků Gymnázia, 33,3 % žáků SPŠ, 40,7 % žáků HŠVP a 55,6 % žáků OA. Ostatní respondenti se k této otázce nechtěli vyjadřovat.

Škola je místem, kde by měli mladí lidé získávat první poznatky o právních normách. Proto jsme se zeptali našich respondentů, zda jim podle jejich názoru škola poskytuje dostatek informací o právních normách, se kterými se setkávají v běžném životě. O tom, že škola poskytuje dostatek informací, je v nejvyšší míře přesvědčeno 96,3 % žáků Gymnázia, dále se shodným výsledkem 66,7 % jsou s poskytováním informací spokojeni žáci HŠVP a SPŠ a nejméně spokojeni s poskytováním informací jsou žáci OA, a to v 51,9 % z celkového počtu respondentů příslušné školy.

V odpovědích na otázku odkud, z jakých zdrojů a v jakém prostředí se středoškoláci nejvíce dozvídají o právech, právem chráněných zájmech a povinnostech a celkově o právu, jednoznačně dominuje **internet a televize**.

6 ZHODNOCENÍ CELÉHO PRŮZKUMU A NÁVRHY DO PRAXE

V této kapitole bakalářské práce zhodnotíme výsledky celého průzkumu a také poskytneme návrhy na zlepšení do praxe.

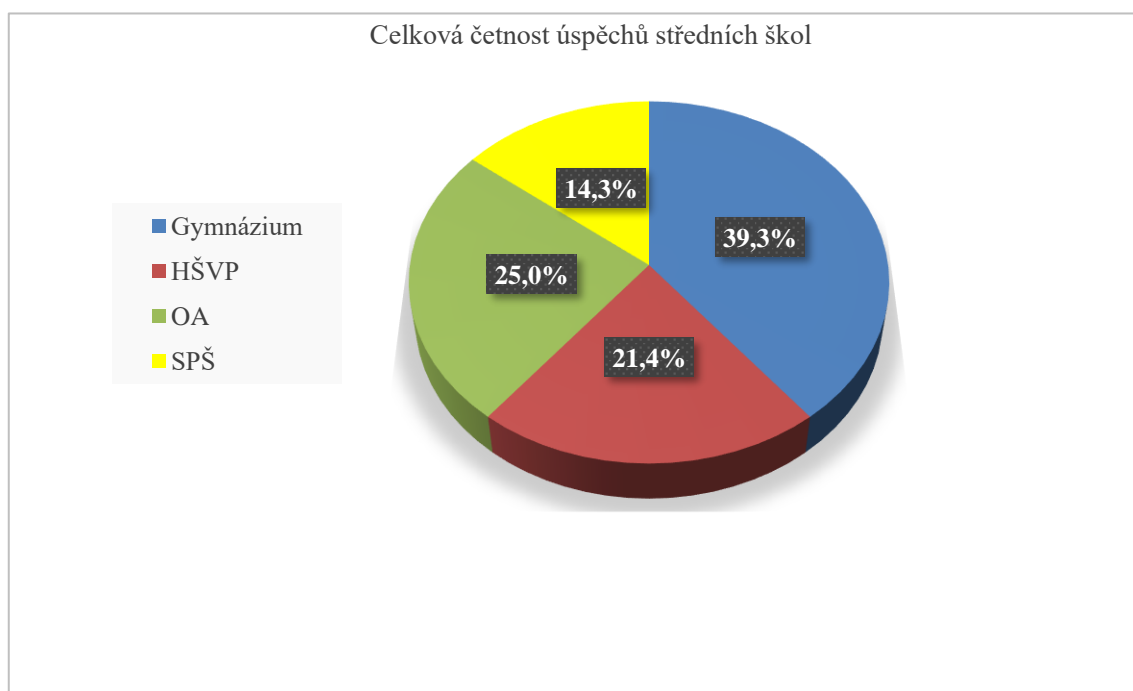
V podkapitolách shrneme výsledky znalostí žáků jednotlivých škol a také analyzujeme faktory ovlivňující právní vědomí středoškoláků zmiňovaných středních škol.

6.1 Shrnutí znalostí žáků jednotlivých škol v oblasti práva

Prostřednictvím průzkumu jsme zjišťovali úroveň právního vědomí žáků jednotlivých středních škol na Jesenicku.

Tabulka č.16: Výsledky vědomostních otázek

Celková četnost úspěchů středních škol			
Gymnázium	HŠVP	OA	SPŠ
39,3 %	21,4 %	25,0 %	14,3 %

Tabulka a graf nám znázorňují procentuální úspěšnost znalostí žáků z jednotlivých zkoumaných škol. Nejúspěšnější školou se stalo Gymnázium Jeseník s 39,3 %. V návaznosti na výsledek šetření můžeme **potvrdit** předpoklad, že **úroveň právního vědomí je vyšší u žáků gymnázia než u žáků středních odborných škol**. Předpoklad vznikl na základě podrobné analýzy ŠVP, ve kterém bylo ve srovnání s ostatními školami zastoupení humanitních předmětů obsahujících právo nejvyšší.

Nejméně úspěšní se v oblasti právního vědomí stali žáci Střední průmyslové školy se 14,3 %, což **potvrdilo předpoklad**, že na základě výsledků uvedeného průzkumu **je právní vědomí žáků této školy na nízké úrovni**. Předpoklad vznikl v souladu s provedenou analýzou ŠVP, ve kterém jsou humanitní předměty obsahující právo zastoupeny v nižší míře než předměty odborné.

Na druhém místě úspěšnosti se umístila Obchodní akademie s 25,0 % a třetí pozici získala Hotelová škola Vincenze Priessnitze s 21,4 %.

6.2 Vyhodnocení faktorů ovlivňujících právní vědomí žáků středních škol

Jak vyplývá z teoretické části práce, právní vědomí je ovlivněno psychogenními a sociálními faktory. Právě tyto faktory slouží k vysvětlení rozdílů mezi různými úrovněmi právního vědomí u různých sociálních skupin. Pro naši bakalářskou práci jsou relevantní především sociální faktory, které jsou determinovány sociálním zázemím. Výsledky analýz sociologů poukázaly na to, že se faktory, jakými jsou pohlaví, věk a vzdělání, nejvýrazněji podílejí na diferencovanosti právního vědomí. Další faktory ovlivňující právní vědomí jsou urbanizace a rodinné zázemí – úroveň vzdělání rodičů.

Pohlaví

Výsledky našeho průzkumu prokázaly, že dívky středních škol byly úspěšnější než chlapci, avšak studie zabývající se předmětnou tematikou prokazuje opačnou situaci. Dívky odpověděly ve větší míře úspěšněji než chlapci téměř u všech otázek. Hodnota rozdílu mezi nimi není velká, na jednu otázku správně odpovědělo přibližně o 6 dívek více než chlapců. Příčinou bude zřejmě velmi často využívaná fráze: „dívky pracují usilovněji než chlapci“.

Věk

Jde o velmi relevantní faktor, který má velký vliv na právní vědomí mladých lidí. Výsledky průzkumu potvrzují, že lidé s vyšším věkem mají více znalostí. Nejúspěšnější byli žáci ve věku 18 let, kteří prokázali vyšší úroveň znalostí než jejich mladší sedmnáctiletí spolužáci.

Vzdělání

Ze získaných výsledků vyplývá, že na úroveň právního vědomí žáků středních škol na Jesenicku má velký vliv typ navštěvované školy. Respondenti, kteří navštěvují Gymnázium, správně odpovídají na otázky ve větší míře než žáci odborných škol. Na základě tohoto faktoru jsme tak mohli prokázat, jak velký vliv má typ školy na rozvoj právního vědomí žáka.

Stupeň urbanizace

Empirické materiály ukazují, že se městská populace zajímá o právo více než venkovské obyvatelstvo. Z toho vyplývá, že by respondenti pocházející z měst měli získat lepší výsledky než žáci pocházející z vesnice. Tento výrok se potvrdil, ačkoli počet respondentů z vesnic (73 ze 108) byl větší, než počet žáků pocházejících z měst (35 ze 108). Statistika ukázala, že z 35 respondentů pocházejících z měst odpovídalo 24 žáků na otázky správně, což představuje úspěšnost 68,6 %, zatímco mezi žáky pocházejícími z vesnice odpovědělo správně pouze 33 žáků ze 73, čili 45,2 %.

Rodinné zázemí

Poslední faktor, který budeme zkoumat, je rodinné zázemí žáků – stupeň vzdělání matky a otce. Míru úrovně právního vědomí žáků ovlivňuje i výše zmíněné vzdělání rodičů a informace žáků získané od nich. Žáci, kteří mají alespoň jednoho vysokoškolsky vzdělaného rodiče, uměli častěji uvést správné odpovědi než respondenti, jejichž rodiče mají nižší dosažený stupeň vzdělání – základní a střední bez maturity. Všimli jsme si, že žáci, jejichž rodiče mají vysokoškolské vzdělání nebo středoškolské vzdělání s maturitou, častěji získávají informace o právu doma.

6.3 Návrhy do praxe

Smyslem právní výchovy by mělo být přiblížení práva jako důležité součásti každodenního života a posílení právního vědomí žáků. Středoškoláci by si měli uvědomit, že hlavním cílem práva není vystupovat jako nástroj represe namířené proti člověku, ale jako něco užitečného, co může každý využít při řešení každodenních problémů. Aby se však právo mohlo účinně využívat, musí s ním být každý člověk v dostatečné míře obeznámen.

Prvním krokem k žádanému objasnění mohou být i interaktivní hodiny pro žáky. Možností je zorganizování série besed, které mohou být spojeny s tvorbou modelových situací a jejich řešením ze strany žáků. Inspirací z některých českých středních škol by mohl být projekt zvaný „Street Law“. Jde o jednosemestrální kurz práva. Jeho účinnost na žáky je poměrně velká, neboť může vést ke snížení výskytu násilného chování a kriminality mladistvých. Umožňuje také posílit právní vědomí mladých lidí. Díky tomuto projektu by si mohli středoškoláci na Jesenicku rozvíjet znalosti, které uplatní během řešení konfliktů, dojde k rozvoji kritického myšlení mladých lidí i jejich schopnosti argumentace. Jde o různé modelové situace, do nichž se aktivně zapojují samotní žáci středních škol.

ZÁVĚR

V úvodu bakalářské práce jsme se zabývali jednotlivými strukturálními částmi právního vědomí, vzájemným působení práva, právního vědomí a právního chování, a to včetně jejich vlivu na společenské chování jednotlivců. Právo a právní vědomí jsou vrcholem v celkovém procesu formování společenského vědomí a bytí, jsou něčím, bez čeho je existence organizovaného společenství lidí v dnešní moderní době nepředstavitelná.

Právě proto je nezbytná potřeba právní výchovy, zejména u mladých lidí. Cílem právní výchovy je celkové zvýšení znalostí o právu, jeho funkcích, principech, odvětvích, institucích, normách a podobně. Mládež by si měla při výchově osvojit poznatky z práva, aby vnitřně uznala hodnoty, které právo chrání, aby se rozvíjely motivy jejich zákonného řízení a upevnilo se jejich přesvědčení, o které se opírá jejich aktivní účast v dodržování a ochraně zákonů. V rámci právně-výchovné činnosti zastává významnou roli **škola**. Právní výchova má svou promyšlenou a dlouholetou systematickou výukou vést také k vytrvalosti, trpělivosti a k uvědomění si hodnoty práce a důsledků nepromyšleného řízení.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zanalyzovat právní vědomí žáků středních škol v regionu Jesenicka pomocí dotazníkového průzkumu se záměrem zjistit úroveň úspěšnosti jednotlivých středních škol ve formování právního vědomí mladých lidí. Výsledky průzkumu ukázaly i to, že některé osobnostní atributy žáků značně ovlivňují jejich úroveň právního vědomí. Tam se řadí pohlaví, věk, typ střední školy, navštěvovaný ročník, stupeň urbanizace a rodinné zázemí čili stupeň vzdělání rodičů.

Přestože mají střední odborné školy možnost právní výchovu vyučovat nejen v předmětu občanská nauka, ale i jako odborný předmět, tedy věnovat více času a prostoru právní výchově svých žáků, dosahují slabších výsledků než gymnázia. Tento výsledek je způsoben nadáním a rodinným zázemím žáků navštěvujících tento typ školy. Poslední faktor je důležitý z toho důvodu, neboť nejen škola, ale i rodina má uplatňovat právně-výchovnou funkci, aby formování postojů mladých lidí, jejich myšlení a jednání bylo správné.

V zahraničí a také i v našich školách se projevilo jako velmi vhodné využívat při zvyšování právního vědomí středoškoláků nejen návštěvy soudních jednání, ale i nastudování a realizace dramatizace soudního procesu, čímž si žáci mohou vyzkoušet různé pozice v tomto procesu. Tím, že ustojí děj během soudního jednání a aktivně se zapojí

do jednotlivých fází, získají trvalé zážitky, které mohou aplikovat ve svém soukromém životě.

Průzkum poukázal i na to, že žáci mají zájem dostat informace o právu. Problémem tedy není jejich nezájem a odmítání poznatků, ale nesprávná metodika při vyučování předmětů se společensko-vědním zaměřením.

Bakalářská práce se snažila podat ucelený obraz o právním vědomí žáků středních škol. Zjišťuje úroveň právního vědomí středoškoláků, hodnotí úspěšnost středních škol ve formování právního vědomí mladých lidí a zároveň přináší několik nápadů na možné posílení právního vědomí žáků středních škol.

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJŮ

Seznam literatury

- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-023-9.
- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-233-2.
- GRINC, Jaroslav. *Právo pro politology*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-2921-3.
- HARVÁNEK, Jaromír a kol. *Právní teorie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-458-9.
- HUNGR, Pavel. *Sociologie a psychologie práva: vybrané otázky*. Brno: Sting, 2011. ISBN 978-80-86342-96-2.
- HURDÍK, Jan. *Institucionální pilíře soukromého práva v dynamice vývoje společnosti*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-379-3.
- JERÁBEK, Jaroslav, Stanislava KRČKOVÁ a Lucie HUČÍNOVÁ. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. ISBN 978-80-87000-11-3 [cit. 2020-01-03]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/159_1_1/.
- KANTOROVÁ, Jana a kolektiv. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010. ISBN 978-80-7409-030-1.
- KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-028-1.
- KUBŮ, Lubomír, Pavel HUNGR a Petr OSINA. *Teorie práva*. Praha: Linde Praha, 2007. ISBN 978-80-7201-637-2.
- LUKAŠEVA, Jelena Andrejevna. *Socialistické právní vědomí a zákonnost*. Praha: Orbis, 1976.
- MACEK, P. (2003). *Adolescence*. Praha: Portál.
- MUCHA, Ivan. *Proměny práva a společnosti*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-596-8.
- NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-5163-4.
- PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

- PRŮCHA, Jan., WALTEROVÁ, Eliška., MAREŠ Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.
- PRŮCHA, Jan., Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. 392 s. ISBN 80-7178-829-5.
- ROTT, Ivan. JUDr. Ing. Ivan Rott na téma: Proč bychom měli mít rádi nový občanský zákoník? Cambridge Business School [online]. 2014 [cit. 2019-12-28]. Dostupné z: <https://www.cambschool.cz/clanek-obcansky-zakonik>.
- SEDLÁŘOVÁ, Miroslava. *Školní vzdělávací program. Hotelnictví a cestovní ruch*. Jeseník, 2009, 231 s. Hotelová škola Vincenze Priessnitze a Obchodní akademie Jeseník.
- SEDLÁŘOVÁ, Miroslava. *Školní vzdělávací program. Obchodní akademie – zahraniční obchod*. Jeseník, 2015, 169 s. Hotelová škola Vincenze Priessnitze a Obchodní akademie Jeseník.
- SPIRIT, Michal. *Úvod do studia práva*. 2. vyd. aktualiz. dle nového občanského zákoníku. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-5280-8.
- TĚŠINOVÁ, Jolana, Roman ŽDÁREK a Radek POLICAR. *Medicínské právo*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-050-8.
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie – dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
- VEČEŘA, Miloš a kol. *Základy teorie práva*. 2. nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4683-2, s. 7.
- VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Právní vědomí v teoreticko-empirickém pohledu*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7783-6.
- VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Sociologie práva*. 2. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-321-6.
- VITERNA, Jiří. *Školní vzdělávací program. Strojírenství*. Jeseník, 2017, 175 s. Střední odborná škola a Střední odborné učiliště strojírenské a stavební, Jeseník Dukelská 1240. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Seznam internetových zdrojů

- Gymnázium Jeseník. Profil školy.* [online]. [cit. 2020-03-14]. Dostupné z: <https://www.gymjes.cz/profil-skoly>.
- Gymnázium Jeseník. O škole. Školní vzdělávací program.* [online]. [cit. 2020-03-14]. Dostupné z: <https://www.gymjes.cz/skolni-vzdelavaci-program>.
- Gymnázium Jeseník. Školní vzdělávací program.* [online]. [cit. 2020-03-14]. Dostupné z: https://www.gymjes.cz/files/svp/SVP_2015_G/N_09_zsv_0V.pdf.
- Hotelová škola Vincenze Priessnitz a Obchodní akademie Jeseník. O škole.* [online]. [cit. 2020-03-14]. Dostupné z: <https://hotelovkajes.cz/>.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Ustanovení o přijímacím řízení do středních škol ve školském zákoně.* [online]. [cit. 2020-02-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/stredni-vzdelavani/ustanoveni-o-prijimacim-rizeni-do-strednich-skol-ve-skolskem>.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Strategie vzdělávací politiky 2020.* [online]. [cit. 2020-02-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-vzdelavaci-politiky-2020-1>.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+.* [online]. [cit. 2020-02-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030>.
- Střední průmyslová škola Jeseník. O škole.* [online]. [cit. 2020-03-14]. Dostupné z: <https://www.soje.cz/cz/o-skole/63-strategicke-dokumenty-skoly.html>.
- Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR. *Zákon pro lidi. Sbírka zákonů 561/2004 verze 45.* [online]. [cit. 2020-02-28]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#cast4>.

SEZNAM PŘÍLOH

1. ŠVP Gymnázium Jeseník
2. ŠVP HŠVP Jeseník
3. ŠVP OA Jeseník
4. ŠVP SPŠ Jeseník
5. Dotazník

Rozpracované výstupy v předmětu	Učivo	Průřezová témata, mezipředmětové vztahy, přesahy a vazby	Poznámky
<ul style="list-style-type: none"> – žák objasní význam a účel práva v životě společnosti – orientuje se v základních právních pojmech – vysvětlí, v čem spočívá odlišnost mezi morálními a právními normami 	OBČAN A PRÁVO Občan a právo <ul style="list-style-type: none"> – Význam a kořeny práva – Základní právní pojmy – Právní síla, právní řád, právní normy – Fyzická a právnická osoba – Právo a spravedlnost – Právo v každodenním životě – Orgány právní ochrany 		
<ul style="list-style-type: none"> – žák popíše tvorbu zákonů – orientuje se v jednotlivých právních odvětvích – objasní rozdíly mezi přestupkem a trestným činem – odvodní účel sankcí při porušení právních norem – osvojí si důležité poznatky z nejdůležitějších právních odvětví – uvede důsledky porušování paragrafů trestního zákona souvisejících s výrobou a držením návykových látek, sexuální motivovanou kriminalitou, skrytými formami násilí – objasní význam Ústavy ČR jako nejdůležitějšího zákona státu 	Právo v každodenním životě <ul style="list-style-type: none"> – Právo soukromé a veřejné – Obsah jednotlivých právních odvětví – Ústava a Listina základních práv a svobod – Důležité poznatky z občanského, rodinného, trestního a pracovního práva – partnerské vztahy, manželství, rodičovství, neúplná rodina; náhradní rodinná péče a její formy, ústavní péče – Soustava soudů, právnické profese, ombudsman 	PT: Osobnostní a sociální výchova (seberegulace, organizační a efektivní řešení problémů) Morálka všedního dne Výchova ke zdraví	
<ul style="list-style-type: none"> – volí bezpečné pracovní postupy šetrné k životnímu prostředí, používá adekvátní pracovní pomůcky – chová se poučeně a adekvátně situaci v případě pracovního úrazu 		Výchova ke zdraví	

Rozpracované výstupy v předmětu	Učivo	Průřezová témata, mezipředmětové vztahy, přesahy a vazby	Poznámky
<ul style="list-style-type: none"> – žák se orientuje v nejdůležitějších ekonomických teoriích – vysvětlí na základě konkrétní, reálné a aktuální situace ve společnosti mechanismy fungování trhu – stanoví cenu jako součet nákladů, zisku a DPH, vysvětlí, jak se cena liší podle typu zákazníků, místa či období, objasní důvody kolísání cen zboží či pracovní síly na trhu podle vývoje nabídky a poptávky – rozpozná běžné cenové triky (cena bez DPH aj.) a klamavé nabídky – rozlišuje a porovnává praktické využití jednotlivých forem podnikání, posoudí, která forma podnikání je v konkrétní situaci nejvýhodnější – posoudí výhody a rizika podnikání v porovnání se zaměstnáním 	TRŽNÍ EKONOMIKA (Mikroekonomie) Základní ekonomické pojmy <ul style="list-style-type: none"> – základní ekonomické otázky – typy ekonomik, ekonomické teorie – tržní mechanismus, nabídka, poptávka, konkurence – hospodářský cyklus – peníze, funkce peněz – tvorba ceny – globální ekonomické otázky Ekonomické subjekty <ul style="list-style-type: none"> – právní formy podnikání (živnost, typy obchodních společností, družstvo), základní právní normy týkající se podnikání 	Člověk a svět práce PT: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (globální problémy, jejich příčiny a důsledky)	
<ul style="list-style-type: none"> – objasní základní principy fungování systému příjmů a výdajů státu – rozlišuje základní typy daní, rozlišuje, na které jeho činnosti se zdaňovací povinnost vztahuje – uvede, jakým způsobem podá daňové přiznání především k daní z příjmu, jak provede základní výpočty daní a zjistí výši sociálního a zdravotního pojištění – na základě aktuálních mediálních informací posoudí vliv nejdůležitějších ekonomických ukazatelů (inflace, úroveň HDP, míra nezaměstnanosti) na změny v životní úrovni občanů – vysvětlí podstatu inflace a její důsledky na příjmy obyvatelstva, vklady a úvěry, dlouhodobé finanční plánování a uvede 	NÁRODNÍ HOSPODÁŘSTVÍ A ÚLOHA STÁTU V EKONOMICE (Makroekonomie) Fiskální politika <ul style="list-style-type: none"> – státní rozpočet, daňová soustava Monetární politika ČNB <ul style="list-style-type: none"> – inflace, kurs měny, zahraniční platební bilance, HDP, HNP, NEW Bankovní soustava <ul style="list-style-type: none"> – ČNB a komerční banky, specializované finanční instituce, moderní formy bankovníctví 	Člověk a svět práce	

Rozpracované výstupy v předmětu	Učivo	Průřezová témata, mezipředmětové vztahy, přesahy a vazby	Poznámky
<ul style="list-style-type: none"> - příklady, jak se důsledkům inflace bránit - objasní funkci ČNB a její vliv na činnost komerčních bank - vysvětlí příčiny nezaměstnanosti a její druhy 	<p>Sociální politika</p> <ul style="list-style-type: none"> - státní politika zaměstnanosti, nezaměstnanost <p>Transformace a výkonnost české ekonomiky po r. 1989</p>		
<ul style="list-style-type: none"> - žák objasní důvody evropské integrace - rozlišuje funkci orgánů EU - orientuje se v ostatních mezinárodních organizacích - posoudí vliv začlenění ČR do EU 	<p>MEZINÁRODNÍ INTEGRACE</p> <ul style="list-style-type: none"> - Evropská integrace, historie vzniku, současnost, orgány, význam - Mezinárodní spolupráce, NATO, RE, OSN - Ostatní významné organizace - Proces globalizace - SB, MMF, význam 	<p>PT: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (Humanitární pomoc a mezinárodní rozvojová spolupráce)</p> <p>PT: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (Žijeme v Evropě)</p>	

ŠVP HŠVP Jeseník
ZÁKLADY SPOLEČENSKÝCH VĚD 2. ročník

Výsledky vzdělávání	Obsah vzdělávání
<ul style="list-style-type: none"> - charakterizovali stát, demokratický stát, znali české státní symboly a jejich význam - znali zákonný postup vedoucí k získání českého občanství, práva a povinnosti - charakterizuje demokracii a objasní, jak funguje a jaké má problémy (korupce, kriminalita...) - objasní význam práv, která jsou zakotvena v českých zákonech, a ví, co dělat, kam se obrátit, když jsou lidská práva ohrožena - objasnili úlohu politických stran, význam svobodných voleb - vysvětlili na praktických příkladech, co lze považovat za politický radikalismus, extremismus a terorismus - vysvětlili národnostní složení obyvatelstva našeho státu, sociální skladbu společnosti - příklady občanské aktivity ve svém regionu 	<p>Základy politologie</p> <ul style="list-style-type: none"> - politologie jako věda - stát a národ – vznik státu, typy a formy státu, právní stát, náš stát - historie české státnosti, státní symboly - Ústava – nejvyšší zákon státu <p>Člověk jako občan</p> <ul style="list-style-type: none"> - občan, občanství, občanská společnost - občanské ctnosti, nabývání občanství - základní hodnoty a principy demokracie - lidská práva, jejich obhajování a možné zneužívání, veřejný ochránce práv, práva dětí - dělba státní moci, státní orgány, - tvorba a schvalování zákonů - politika a politické subjekty, politické strany <p>-ideologie (konzervatismus,liberalismus,fašismus,nacionalismus..)</p> <ul style="list-style-type: none"> - politický radikalismus, extremismus a terorismus, česká extremistická scéna - participace občanů na politickém životě - přímá a nepřímá demokracie - volby v ČR <p>Občanská společnost</p> <ul style="list-style-type: none"> - společenské organizace - veřejná správa – státní správa a samospráva, orgány státní správy a samosprávy - rasy, etnika, národy a národnosti, elity,postavení mužů a žen, majority,minority,migrace <p>Multikulturní soužití</p> <p>Svobodný přístup k informacím. Média, kritický přístup k médiím</p>

<p>- dovedli kriticky přístupovat k médiím, reklama, manipulace</p>	
---	--

ŠVP OA JESENÍK
ZÁKLADY SPOLEČENSKÝCH VĚD – 1. ročník

Výsledky vzdělání	Obsah vzdělání
<ul style="list-style-type: none"> - charakterizuje demokracii a interpretuje - její fungování a problémy s ní spjaté - vysvětlí význam práv zakotvených v českých zákonech a je si vědom, kam se může obrátit, jsou-li jeho práva ohrožena - je schopen kriticky přistupovat k masmédiím a využívat pozitivně jejich nabídky - má přehled o současném českém politickém systému - objasní funkci politických stran a svobodných voleb 	<p>Od člověka k lidem</p> <p>Člověk jako občan</p> <p>1. Demokracie a demokratické hodnoty, občan v demokratické společnosti</p> <p>2. Lidská práva a jejich obsah a pojetí</p> <ul style="list-style-type: none"> - obhajování a možné zneužívání práva - veřejný ochránce práv, práva dětí <p>3. Masmédia v demokratické společnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> - kritický přístup - maximální využití masmédií v každodenním životě <p>4. Občan a stát, občan a národ, český stát na prahu 21.století, občanství ČR</p> <p>5. Politické strany, volební systémy a volby</p> <p>6. Ústava ČR, práva a povinnosti občanů ČR</p>

ZÁKLADY SPOLEČENSKÝCH VĚD - 2. ročník

Výsledky vzdělání	Obsah vzdělání
<ul style="list-style-type: none"> - uvede příklady funkcí obecní a krajské samosprávy - vysvětlí, jak se projevuje politický radikalismus či extremismus - vysvětlí, proč je nepřipustné užívat neonacistické symboliky nebo jinak propagovat hnutí omezující lidská práva a svobody, - ilustruje, jak je možné se účastnit občanského života v rámci obce a regionu - debatuje o vlastnostech občana demokratického státu 	<p>1. Občan a obec</p> <ul style="list-style-type: none"> - struktura veřejné správy - obecní a krajská samospráva <p>2. Politika a politické ideologie</p> <p>3. Radikalismus a extremismus v politice</p> <ul style="list-style-type: none"> - současná česká extremistická scéna a její symbolika <p>4. Občanská společnost a participace na jejím fungování</p> <p>5. Občanské ctnosti pro demokracii a soužití v multikulturní společnosti</p>

ŠVP SPŠ Jeseník

Předmět: **Občanská nauka** – rozpis výsledků vzdělávání a učiva

Ročník: 2.

Hodin týdně: 1

Člověk jako občan

Žák:

- charakterizuje demokracii a objasní, jak funguje, její mechanismy a problémy zhodnotí přednosti a nedostatky různých forem demokracie; – rozezná hlavní formy přímé demokracie;
- rozezná demokracii od totalitních států, charakterizuje autoritativní stát, objasní význam práv, vysvětlí základní charakteristiky právního státu a ví, kam se obrátit v případě, kdy jsou lidská práva ohrožena;
- zná svá práva a povinnosti;
- vysvětlí funkci ústavy a ústavních principů pro fungování demokracie objasní proces tvorby a schvalování zákonů ČR;
- charakterizuje současný český politický systém, objasní funkci politických stran a jejich základní programové cíle, které nabízejí občanům;
- rozpozná charakteristiky základních ideologických směrů, vysvětlí, jaké projevy je možné nazvat politickým radikalismem nebo extremismem, proč jsou tato hnutí nepřijatelná;
- vysvětlí, co znamená občanská společnost, multietnická společnost a rovnoprávnost v občanské společnosti;
- orientuje se ve struktuře veřejné správy ve svém regionu, zná kompetence obecní a krajské samosprávy;
- objasní funkci voleb a vysvětlí rozdíly mezi různými volebními systémy.

Učivo:

- Demokracie a její hodnoty, formy a druhy
- Stát a národ, typy států, státní občanství
- Lidská a občanská práva
- Ústava ČR, státní symboly
- Politika a její úloha, politické strany
- Politické ideologie, politický radikalismus
- Občanská společnost

- Veřejná správa, obecní a krajská samospráva
- Volby, volební systémy

Člověk a právo

Žák:

- vysvětlí pojem právo, právní stát, popíše, jak je uspořádán právní řád ČR popíše soustavu soudů v ČR, činnost policie, soudů, advokacie a notářství;
- vysvětlí, kdy je člověk způsobilý k právním úkonům a má trestní odpovědnost dovede rozlišit trestné činy a přestupky, uvědomuje si závažnost trestných činů;
- správně pojmenuje účastníky občanského soudního řízení, popíše, jaké závazky vyplývají z běžných smluv a z vlastnického práva, jak lze nabýt dědictví;
- dovede hájit své spotřebitelské zájmy, např. podáním reklamace;
- popíše jakými způsoby může vzniknout pracovní poměr na základě jakých právních skutečností může zaniknout;
- demonstruje, co musí obsahovat platná pracovní smlouva;
- posoudí, jaké výhody má člověk s kvalifikací na trhu práce, význam rekvalifikací.

Učivo:

- Význam práva, právní řád, právní vztahy
- Soustava soudů v ČR, policie, notáři, advokáti
- Trestní právo, trestní řízení, kriminalita mladistvých – Občanské právo, občanské soudní řízení, vlastnické právo, smlouvy – Pracovní právo, trh práce.

Dotazník

Dobrý den,

ráda bych Vás požádala o vyplnění následujícího dotazníku. Výsledky mi poslouží jako podklad pro zpracování praktické části mé bakalářské práce s názvem „Právní vědomí žáků středních škol na Jesenicku“.

Dotazník je anonymní a získané údaje budou využity pouze k vypracování zmiňované práce. Prosím vybrané odpovědi zakroužkujte – u každé otázky **VŽDY JEDNU ODPOVĚĎ**

OBECNÉ INFORMACE

1. Pohlaví:

- a. Chlapec
- b. Dívka

2. Věk: (uved'te číslici)

3. Ročník: (uved'te číslici)

4. Odkud pocházíte?

- a. Město
- b. Vesnice

5. Škola, kterou navštěvujete:

- a. Gymnázium
- b. Hotelová škola Vincence Priessnitze (HŠVP)
- c. Obchodní akademie
- d. Střední průmyslová škola

6. Nejvyšší dosažené vzdělání matky:

- a. Základní
- b. Středoškolské bez maturity
- c. Středoškolské s maturitou
- d. Vysokoškolské
- e. Nevím

7. Nejvyšší dosažené vzdělání otce:

- a. Základní
 - b. Středoškolské bez maturity
 - c. Středoškolské s maturitou
 - d. Vysokoškolské
 - e. Nevím
-

PŘÁVO OBECNĚ

1. Právo je podle Vás:

- a. Státem vytvořený soubor obecně závazných pravidel chování, jejichž dodržování je vynutitelné státní mocí.
- b. Vytvořený soupis všech povinností, které musí občan státu dodržovat
- c. Znalost povinností v daném státě a jejich dobrovolné dodržování
- d. Soubor společenských norem a nutnost jejich dodržování

2. Podle právní síly v ČR je (jsou) nejvyšší normativní právní akt (akty):

- a. Vyhlášky ministerstev
- b. Ústava ČR
- c. Vládní nařízení
- d. Ústavní zákony

3. Který dokument začíná tímto: " *My, občané České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, v čase obnovy samostatného českého státu, věrní všem dobrým tradicím dávné státnosti zemí Koruny české i státnosti československé, odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu ...*"

- a. Ústava ČR
- b. každý Zákon
- c. Hymna ČR
- d. slib poslance Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR

4. Označte, co nepatří mezi státní symboly ČR?

- a. Státní barvy (trikolóra)
- b. Státní vlajka
- c. Státní hymna
- d. Preambule Ústavy ČR
- e. Prezidentská vlajka (standarda)
- f. Státní pečeť
- g. Velký státní znak
- h. Malý státní znak

5. Zákonodárny orgán v ČR je:

- a. Prezident ČR
- b. Premiér ČR
- c. Nejvyšší soud
- d. Parlament ČR

6. Napište jméno prezidenta ČR.

7. Jak se jmenuje premiér ČR?

8. ČR je demokratický stát. Co to znamená?

- a. Vládu lidu prostřednictvím volených zástupců, kteří prosazují a obhajují zájmy a potřeby občanů.
- b. Uspořádání společnosti, které umožňuje soutěž politických stran o hlasy voličů; občané si v demokratických volbách volí ty, kteří za ně vládnou.
- c. Bezprostřední účast lidu na výkonu moci.

9. Volby jsou základním prvkem demokracie. V roce 2021 budeme volit:

- a. Premiéra
 - b. Prezidenta
 - c. Starostu/Starosty
 - d. Poslance Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR
-

OBČAN A PRÁVO

10. Občanské právo upravuje:

- a. Otázky manželství, vztahy mezi manžely, rodiči a dětmi
- b. Pracovní právní vztahy
- c. Majetkové vztahy fyzických a právnických osob a prostřednictvím právních norem upravuje rozhodování o právech a povinnostech občanů
- d. Nejdůležitější právní vztahy ve státě

11. Do kterého právního odvětví zařadíte „Rozhodnutí o trestu a vině“?

- a. Pracovní právo
- b. Rodinné právo
- c. Trestní právo
- d. Občanské právo

12. Od kterého roku života jste zodpovědný/á za své přestupky?

- a. 15
- b. 16
- c. 17
- d. 18

13. Co je deliktní způsobilost?

- a. Nikdy jsem to neslyšel/a
- b. Mohu získat občanský průkaz
- c. Sám/a zodpovídám za protiprávní jednání, které jsem spáchal/a
- d. Jsem způsobilý/á uzavřít manželství
- e. Můj zákonný zástupce odpovídá za mé protiprávní jednání

14. Manželství nemůže uzavřít nezletilý. Soud může v souladu s účelem manželství výjimečně povolit uzavření manželství nezletilému staršímu než:

- a. 14 let
- b. 15 let
- c. 16 let
- d. 17 let.

15. Pracovní poměr vzniká:

- a. Dohodou a mzdovém ujednáním
- b. Písemnou pracovní smlouvou nebo jmenováním
- c. Jmenováním, ústní formou
- d. Po vzájemné domluvě a ujednání o výměře dovolené

16. Pracovní poměr může být rozvázán:

- a. V době, kdy je zaměstnanec uvolněn pro výkon veřejné funkce
- b. Výpovědí bez udání důvodů, ústní formou
- c. Dohodou nebo výpovědí, písemnou formou
- d. V době, kdy je zaměstnanec práce neschopný

17. Kdo je podle Vás Veřejný ochránce lidských práv?

- a. Ministr spravedlnosti
- b. Ombudsman
- c. Prezident ČR
- d. Ministr zdravotnictví

18. Práva dětí jsou stejně důležitá jako práva dospělých. Za dítě se považuje každá lidská bytost mladší 18 let (pokud podle právního řádu státu, který se vztahuje na dítě, není dospělost dosažena dříve).

- Uveď alespoň jeden mezinárodní dokument, podle kterého se rozhodla i naše republika řídit a tím chránit práva dětí

- Vyjmenujte alespoň jedno z práv dětí.

19. Myslíte si, že Vaše právní vědomí je dostačující k vyřešení běžných problémů, s kterými se můžete v životě potkat?

- a. Jsem spokojená/ý se svým právním vědomím
- b. Nejsem spokojená/ý, moje právní vědomí považuji za nedostačující
- c. Nechci se vyjádřit

20. Škola je místem, kde byste měl/a získávat nové poznatky. Myslíte si, že Vaše škola poskytuje dostatek informací o právních normách?

- a. Ano
- b. Ne
- c. Nechci se vyjádřit

21. Kde se můžete informovat o právu? Kde se můžete dozvědět nejvíce o právech, právech chráněných zájmech a povinnostech?

- a. Doma (od rodičů, příbuzných)
- b. Ve škole
- c. Z novin či časopisů
- d. Z rozhlasu či z televize
- e. Z internetu
- f. V souvislosti s Vašimi zájmy ve volném čase
- g. Jinde:

Děkuji Vám za spolupráci a ochotu.

Lucie Kubalová, studium vychovatelství, III. ročník
Pedagogická fakulta Olomouc

SEZNAM ZKRATEK

aktualiz. – aktualizováno

apod. – a podobně

cit. – citováno

č. – číslo

HŠVP – Hotelová škola Vincenze Priessnitze

např. – například

OA – Obchodní akademie

RVP – Rámcový vzdělávací program

Sb. – sborníku

SPŠ – Střední průmyslová škola

SŠ – Střední škola

s. – strana

ŠVP – Školní vzdělávací program

tj. – to je

upr. – úprava

vyd. – vydáno

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Lucie Kubalová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Právní vědomí žáků středních škol na Jesenicku
Název v angličtině:	Legal awareness of students attending high schools in Jeseník region
Anotace práce:	<p>Teoretická část práce se zabývá v obecné rovině teoretickými východisky a definicemi, základními pojmy jako je právo, právní vědomí, středoškolská mládež, vzdělávání žáků středních škol. Objasňuje otázky vztahu práva, právního vědomí a právního chování. Při hledání podstaty uvedených pojmů se opírá o významné autory právní filozofie a právní vědy.</p> <p>Praktická část se zaměřuje na právní vědomí žáků jednotlivých středních škol v praxi. Základem pro výzkum byla determinace středních škol, analýza ŠVP u vybraných oborů, charakteristika respondentů, rozbor a interpretace výsledků.</p> <p>Pomocí dotazníkového šetření, které obsahovalo tři části – informační, vědomostní a evaluace vlastního hodnocení – byly získány relevantní výsledky na daných školách. Práce se věnovala respondentům ve věkové kategorii 17 a 18 let, studujících gymnázium a střední odborné školy na Jesenicku.</p>
Klíčová slova:	Právní vědomí, právo, střední škola, RVP, ŠVP

<p>Anotace v angličtině:</p>	<p>The theoretical part of this study treats in general theoretical recourses and definitions. It operates with basic terms like the law, the legal awareness, students attending high schools, an educational systém applied in high schools. It explains relations concerning the law, the legal awareness and the legal behavior.</p> <p>In searching the substance of the above-mentioned terms, the study quotes important authors writing about legal philosophy and legal science.</p> <p>The practical part of the study concentrates on legal awareness of students of particular high schools. The research was based on choosing high schools, on analysis of ŠVP (School Education Plan) in selected fields, on characteristics of respondents, on analysis and interpretation of obtained results.</p> <p>Through a survey which contained three parts – testing information, knowledge and self-evaluation – were obtained relevant result at selected schools. The study concentrates on respondents aged 17 and 18 years old attending high schools (gymnasiums or secondary professional schools).</p>
<p>Klíčová slova v angličtině:</p>	<p>Legal awareness, law, high school ŠVP – School Education Plan, RVP – Frame Education Plan</p>
<p>Přílohy vázané v práci:</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ŠVP Gymnázium Jeseník 2. ŠVP HŠVP Jeseník 3. ŠVP OA Jeseník 4. ŠVP SPŠ Jeseník 5. Dotazník
<p>Rozsah práce:</p>	<p>61 stran</p>
<p>Jazyk práce:</p>	<p>Čeština</p>